

Kompetencije edukacijskog rehabilitatora za suradnju s roditeljima djece s teškoćama u razvoju

---

Kovač, Matea

Master's thesis / Diplomski rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Education and Rehabilitation Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:158:492153>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-09-10**

Repository / Repozitorij:

[Faculty of Education and Rehabilitation Sciences - Digital Repository](#)

Sveučilište u Zagrebu
Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet

Diplomski rad

Kompetencije edukacijskog rehabilitatora za suradnju s roditeljima djece
s teškoćama u razvoju

Matea Kovač

Zagreb, lipanj 2021.

Sveučilište u Zagrebu
Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet

Diplomski rad

Kompetencije edukacijskog rehabilitatora za suradnju s roditeljima djece
s teškoćama u razvoju

Matea Kovač

prof. dr. sc. Anamarija Žic Ralić

Zagreb, lipanj 2021.

Izjava o autorstvu rada

Potvrđujem da sam osobno napisao/napisala rad *Kompetencije edukacijskog rehabilitatora za suradnju s roditeljima djece s teškoćama u razvoju* i da sam njegova autorica. Svi dijelovi rada, nalazi ili ideje koje su u radu citirane ili se temelje na drugim izvorima jasno su označeni kao takvi te su adekvatno navedeni u popisu literature.

Ime i prezime: Matea Kovač

Mjesto i datum: Zagreb, 14. lipnja 2021.

Zahvala

Hvala profesorici i mentorici prof. dr. sc. Anamariji Žic Ralić na nesebičnoj podršci i pomoći tijekom pisanja ovog rada. Hvala Vam na svim savjetima i riječima ohrabrenja!

Hvala svim kolegicama i kolegama koji su sudjelovali u istraživanju.

Hvala mojim prijateljicama koje me prate kroz život.

Hvala bratu Jakovu koji je uvijek bio i ostao moj uzor.

Hvala Anti na neizmjernoj podršci, ljubavi i razumijevanju.

Posebno hvala Mami i Tati!

Hvala vam što vjerujete u mene i što me čvrsto držite za ruku kroz cijeli život, a posebice kada mi je najteže!

Kompetencije edukacijskog rehabilitatora za suradnju s roditeljima djece s teškoćama u razvoju

Studentica: Matea Kovač

Mentorica: prof. dr. sc. Anamarija Žic Ralić

Studijski program i modul: Edukacijska rehabilitacija, Inkluzivna edukacija i rehabilitacija

SAŽETAK

Kompetencije za suradnju s roditeljima jedne su od ključnih kompetencija edukacijskog rehabilitatora. Unatoč prepoznatoj važnosti, ovo područje još uvijek je nedovoljno istraženo. U ovom istraživanju kompetencije za suradnju s roditeljima razmatrane su kao skup stavova, znanja i vještina. Cilj ovog istraživanja je dobiti uvid kako edukacijski rehabilitatori procjenjuju vlastite kompetencije za suradnju s roditeljima djece s teškoćama u razvoju. Za potrebe istraživanja kreiran je anketni upitnik. Istraživanje je provedeno online i sudjelovalo je 255 edukacijskih rehabilitatora. Rezultati istraživanja pokazuju da edukacijski rehabilitatori pozitivno procjenjuju vlastite kompetencije za suradnju s roditeljima. Pokazalo se kako su stavovi, vještine i znanja značajno povezani s radnim iskustvo na način da su iskusniji edukacijski rehabilitatori svoje stavove, vještine i znanja procjenjivali boljima. Edukacijski rehabilitatori iskazali su potrebu za edukacijama koje će osnažiti njihove kompetencije za daljnju suradnju s roditeljima.

Ovo istraživanje doprinos je boljem razumijevanju kompetencija edukacijskog rehabilitatora za suradnju s roditeljima i poticaj za daljnja istraživanja ovog nedovoljno istraženog područja.

Ključne riječi: edukacijski rehabilitator; kompetencije; suradnja s roditeljima

*Competences of special education teacher/consultant for cooperation with parents
of children with disabilities*

Student: Matea Kovač

Mentor: Prof. Anamarija Žic Ralić, PhD

Study programme / Module: Educational Rehabilitation, Inclusive Education and Rehabilitation

SUMMARY

One of the key competences of the special education teacher/consultant are the competences for cooperation with parents. Despite its importance being recognized, the subject hasn't been studied enough. In this research, competences for cooperation with parents were considered as set of attitudes, knowledge and skills. The aim of this research is to offer an insight into how special education teachers/consultants evaluate their competences for cooperation with parents of children with disabilities. For the purposes of this research, a questionnaire has been created. The survey has been conducted online and included 255 special education teachers/consultants. The results of research have shown that special education teachers/consultants positively evaluate their own competences for cooperation with parents. It has been found that attitudes, skills and knowledge are significantly correlated with work experience, as demonstrated by the fact that special education teachers/consultants with more experience evaluated their attitudes, skills and knowledge better. Special education teachers/consultants expressed the need for further education in order to enhance their competences for cooperation with parents.

This research contributes to better comprehension of the competences of special education teachers/consultants for cooperation with parents as well as encourages further research in this under-researched field.

Key words : special education teacher/consultant, competences, cooperation with parents

Sadržaj

1. Uvod.....	1
1.1. Suradnja edukacijskog rehabilitatora i roditelja.....	2
1.1.1. Teorijski modeli koji podrazumijevaju suradnju	3
1.1.2. Obilježja suradnje s roditeljima	5
1.1.3. Oblici suradnje	9
1.2. Kompetencije za suradnju.....	12
1.2.1. Stavovi	13
1.2.2. Znanje	14
1.2.3. Vještine	15
2. Problem istraživanja i cilj	17
3. Metode rada	19
3.1. Uzorak.....	19
3.2. Mjerni instrument.....	25
3.3. Način provedbe istraživanja.....	27
3.4. Obrada podataka	28
4. Rezultati istraživanja.....	29
5 Rasprava.....	40
6 Zaključak.....	45
7 Literatura.....	46
Prilog:.....	53

Popis grafikona:

<i>Grafikon 1 Podjela uzorka prema dobi .....</i>	<i>20</i>
<i>Grafikon 2 Podjela uzorka prema godinama radnog iskustva .....</i>	<i>20</i>
<i>Grafikon 3 Distribucija rezultata na varijabli Ukupni rezultat na cjelini Stavovi edukacijskog rehabilitatora prema suradnji s roditeljima/skrbnicima .....</i>	<i>31</i>
<i>Grafikon 4 Distribucija rezultata na varijabli Ukupni rezultat na cjelini Komunikacijske vještine .....</i>	<i>33</i>
<i>Grafikon 5 Distribucija rezultata na varijabli Ukupni rezultat na cjelini Znanja važna za ostvarivanje suradnje.....</i>	<i>35</i>
<i>Grafikon 6 Distribucija rezultata na varijabli Ukupni rezultat na cjelini Potreba za dodatnim edukacijama .....</i>	<i>39</i>

Popis slika:

<i>Slika 1 Podjela uzorka prema spolu .....</i>	<i>19</i>
<i>Slika 2 Podjela uzorka prema području obavljanja edukacijsko-rehabilitacijske djelatnosti .....</i>	<i>21</i>
<i>Slika 3 Pohađanje dodatne edukacije .....</i>	<i>37</i>

Popis tablica:

<i>Tablica 1 Prikaz broja djece s kojim edukacijski rehabilitator radi .....</i>	<i>22</i>
<i>Tablica 2 Vrijednosti koeficijenta Cronbach alpha.....</i>	<i>27</i>
<i>Tablica 3 Deskriptivni pokazatelji tvrdnji na cjelini Stavovi edukacijskog rehabilitatora prema suradnji s roditeljima/skrbnicima .....</i>	<i>29</i>
<i>Tablica 4 Deskriptivni pokazatelji tvrdnji na cjelini Komunikacijske vještine.....</i>	<i>32</i>
<i>Tablica 5 Deskriptivni pokazatelji tvrdnji na cjelini Znanja važna za ostvarivanje suradnje .....</i>	<i>34</i>
<i>Tablica 6 Korelacija stavova prema suradnji s roditeljima, vještina komunikacije i znanja s godinama radnog iskustva edukacijskih rehabilitatora.....</i>	<i>36</i>
<i>Tablica 7 Dodatne edukacije .....</i>	<i>37</i>
<i>Tablica 8 Deskriptivni pokazatelji tvrdnji na cjelini Potreba za dodatnim edukacijama .....</i>	<i>38</i>

1. Uvod

Tijekom života čovjek neprestano stječe nova i unaprjeđuje postojeća znanja i vještine koje potom koristi u prevladavanju brojnih životnih izazova. Pojedine izazove uspješno će prevladati bez potrebe za pomoću drugih pojedinaca, dok će pojedini izazovi nadilaziti njegove sposobnosti jer ne postoji čovjek koji zna sva znanja ovoga svijeta. U tim trenucima čovjek traga za onim pojedincima koji imaju znanja i vještine koji njemu nedostaju kako bi mu pomogli u prevladavanju izazova i rješavanju problema. Potreba za suradnjom u današnje vrijeme izraženija je nego ikada jer su izazovi nikad veći i kompleksniji.

Život čovjeku donosi brojne uloge, a među njima, uloga roditelja jedna je od najtežih i najizazovnijih. U ulozi roditelja odgoj, skrb i obrazovanje djeteta najvažnije su i najizazovnije zadaće tijekom kojih se pojedinac suočava s brojnim pitanjima i problemima (Jurčević Lozančić, Basta i Šerbetar, 2019), a novu dimenziju izazova donosi podizanje djeteta s teškoćama u razvoju (Milić Babić, 2012). Otkrivanje i dijagnosticiranje djetetove teškoće može se dogoditi odmah po rođenju djeteta, tijekom prvih nekoliko mjeseci života, dok se kod neke djece teškoće počinju uočavati kada dijete krene u vrtić ili školu. Bez obzira u kojoj se životnoj dobi djeteta otkrije, saznanje da njihovo dijete ima teškoće u razvoju roditeljima u potpunosti mijenja život te im je potrebna podrška i pomoć stručnjaka različitih profila, među kojima je i edukacijski rehabilitator. Roditelji djece s teškoćama u razvoju svakodnevno se susreću s brojnim kako očekivanim, tako i neočekivanim izazovima, problemima i preprekama, u čijem prevladavanju ne smiju biti prepušteni sami sebi.

Djeca s teškoćama u razvoju u manjoj ili većoj mjeri ovisna su o skrbi i podršci svojih roditelja. Da bi roditelj svom djetetu mogao pružiti potrebnu podršku i skrb, ključno je da se edukacijski rehabilitator u radu usmjeri ne samo na dijete, nego i na roditelja. Strah i zabrinutost koji se javljaju kod roditelja kada sazna da njegovo dijete ima teškoće u razvoju poljuljat će roditeljevo samopouzdanje i vjeru u vlastite roditeljske kompetencije. Roditelja, koji se odjednom pronašao u situaciji koja je iz temelja promijenila njegov život, potrebno je osnažiti, posebice u psihološkom aspektu. To je moguće ostvariti jedino ako roditelji i stručnjaci imaju razvijen suradnički odnos, odnos koji će se temeljiti na povjerenju, međusobnom uvažavanju i poštovanju, gdje će obje strane biti ravnopravne (Ljubešić, 2014).

Odnos stručnjaka i roditelja djece s teškoćama u razvoju nije oduvijek bio opisivan kao suradnički niti se uviđala potreba za uspostavljanjem takve vrste odnosa. Vladalo je mišljenje da roditelji nemaju dovoljno znanja i vještina za brigu o djetetu s teškoćama što je posljedično dovodilo do institucionalizacije. Stručnjaci su imali dominantnu, a roditelji sporednu, gotovo zanemarivu ulogu. Niz godina prošao je do prepoznavanja roditelja kao najboljeg poznavatelja svog djeteta i spoznavanja značajnosti uloge koju roditelj ima u poticanju djetetovog razvoju u svakodnevnim aktivnostima. Uz prepoznavanje važnosti znanja i informacija koje roditelj ima o djetetu, pažnja se počinje usmjeravati i na potrebe, prioritete i želje roditelja. Postupno se, praćeni i novim zakonskim aktima, razvijaju modeli koji sve više naglašavaju uključivanje roditelja te su usmjereni na razvoj vještina kod roditelja i stručnjaka važnih za međusobnu suradnju. Kapaciteti i jake strane obitelji prestaju biti zanemarivani i počinju se koristiti pri donošenju odluka vezanih uz odgoj, skrb i obrazovanje djeteta (National Parent Technical Assistance Center, 2008). Potreba za suradnjom u edukacijskoj rehabilitaciji ne javlja se samo kod i zbog roditelja, nego i edukacijskog rehabilitatora. Niti edukacijski rehabilitator niti roditelji sami imaju sva potrebna znanja i vještine kojima će prevladati izazove s kojima se susreću u radu, odgoju, obrazovanju i skrbi o djetetu s teškoćama i zbog toga su potrebni jedno drugome.

1.1. Suradnja edukacijskog rehabilitatora i roditelja

Edukacijski rehabilitator roditeljima pruža podršku u području informiranja i savjetovanja o teškoćama djeteta te kakvu podršku i na koji način ju pružiti djetetu. Roditelji djece s teškoćama u razvoju, od trenutka saznanja da njihovo dijete ima teškoću, prolaze kroz različite faze i procese prilagodbe i prihvaćanja, a izazovi s kojima se susreću ostavljaju utjecaj na njihovo samopouzdanje i na viđenje sebe kao kompetentnog roditelja (Milić Babić, 2012; Ljubešić, 2014). Stoga je edukacijski rehabilitator usmjeren i na psihosocijalnu podršku roditeljima, njihovo osnaživanje u osvještavanju i korištenju vlastitih i obiteljskih resursa te onih na razini zajednice i osjećaju kompetentnosti u prevladavanju izazova roditeljstva djeteta s teškoćama u razvoju i preuzimanju odgovornosti i uloge koju imaju u poticanju razvoja svog djeteta. Promišljanje o području suradnje roditelja djeteta s teškoćama u razvoju i edukacijskog rehabilitatora može se započeti razmatranjem teorijskih modela koji podrazumijevaju suradnju i ukazuju kako je suradnju

edukacijskog rehabilitatora i roditelja potrebno razvijati zbog njezine važnosti kako za dijete, tako i njegove roditelje.

1.1.1. Teorijski modeli koji podrazumijevaju suradnju

Model autorice Nancy Miller (1994, prema Ljubešić, 2014) jedan je od modela koji govori o fazama prilagodbe kroz koje prolazi roditelj djeteta s teškoćama u razvoju, a koji ukazuje na potrebe roditelja za podrškom od strane stručnjaka. Prva faza, „preživljavanje“, započinje u trenutku kada roditelj sazna da njegovo dijete ima teškoću. Javljaju se osjećaji bespomoćnosti i gubitka kontrole nad životom. Sljedeću fazu obilježava traganje roditelja, kako za dijagnozom i terapijama, tako i za odgovorom na pitanje kako djetetova teškoća utječe na njihov život i život drugih članova obitelji. Ova faza može trajati dugo i biti psihološki i financijski iznimno izazovna za roditelja, a uslijed brojnih izazova, od kojih neki ne bivaju prevladani, roditelji počinju sumnjati u vlastite roditeljske kompetencije. U trećoj fazi dolazi do „smještavanja“, dijete se uključuje u vrtić ili školu i roditelji počinju uviđati da su razvili nove vještine i mnoge stvari sada drugačije sagledavaju i razumiju. To dovodi do jačanja njihovog samopouzdanja i osnaženi su za suočavanje i rješavanje novih problema. Posljednja faza je „odvajanje“ za koju je potrebna priprema i djeteta i roditelja od najranije dobi. Proces adaptacije dinamičan je i individualan za svakog roditelja, a podrška svih stručnjaka koji rade s djetetom, uključujući i edukacijskog rehabilitatora, prepoznata je kao jedan od snažnih zaštitnih faktora za psihosocijalnu stabilnost roditelja i čitave obitelji. U razmatranju faza kroz koje prolaze roditelji po saznanju da njihovo dijete ima teškoće često se spominje i Model žalovanja autorice Kübler-Ross (1969, prema Haley, Hammond, Ingalls i Marín, 2013) koji govori o pet faza žalovanja: poricanje, ljutnja, pregovaranje, rezignacija i prihvaćanje. Do dolaska u fazu prihvaćanja kod roditelja se javlja čitav niz emocionalnih stanja i reakcija u čijoj im je proradi potrebna podrška stručnjaka. Potrebno je biti oprezan kada i kako odgovoriti na roditeljevo poricanje i iracionalna vjerovanja (primjerice „*dijete će biti izliječeno*“) budući da su i to jedni od mehanizama suočavanja i obrane (Perry, 2004).

U Modelu stresa u obiteljima djece s teškoćama autorica Perry (2004) razrađuje četiri komponente: stresori, resursi, podrška i ishodi. Kroz razradu Modela ističe važnost podrške stručnjaka u osvještavanju i jačanju osobnih i obiteljskih resursa pri suočavanju sa stresom i postizanju pozitivnih ishoda. Jačanje osobnih resursa podrazumijeva razvoj roditeljevog samopouzdanja i

osjećaja kontrole nad situacijom u kojoj se nalazi. Pri jačanju obiteljskih resursa potrebno se usmjeriti na osnaživanje partnerskih veza u kojima će roditelji biti podrška jedno drugome i zajedno prevladavati izazove. Uključivanjem obaju roditelja u sve aspekte rada kad god je to moguće utječe se na minimiziranje opterećenosti samo jednog roditelja. Roditeljima su od iznimne važnosti formalna i neformalna podrška. Zbog potpune posvećenosti djetetu, mnogi roditelji gube socijalne veze s drugim članovima obitelji i prijateljima i u potpunosti se izoliraju. Roditeljima treba pružiti podršku u osnaživanju i održavanju postojećih kao i u uspostavljanju novih socijalnih mreža te uviđanju njihovog značaja. Postizanje ciljeva u radu s djetetom ne podrazumijeva i snižavanje roditeljskog stresa s obzirom da na njega utječu različiti čimbenici. Iz tog razloga formalna podrška treba uključivati programe rehabilitacije i obrazovanja za dijete i programe podrške za roditelje.

Ekološki model dječjeg razvoja djeteta smješta u središte oko kojeg se pružaju koncentrični krugovi koji predstavljaju mikrosustav, mezosustav, egzosustav i makrosustav. Djetetu najbliži sustav je mikrosustav u kojem uspostavlja odnose s različitim pojedincima pri čemu utječu kako okolina na dijete, tako i dijete na okolinu. U isto vrijeme su i različite okoline u kojima dijete sudjeluje u međusobnoj interakciji i čine mezosustav (Bronfenbrenner, 1994). Promatranje veze između obitelji i škole, dva mikrosustava, može pomoći u objašnjavanju važnosti uključivanja roditelja u odgoj i obrazovanje djeteta. Na djetetovo školsko postignuće značajan utjecaj ima upravo uključenost roditelja i njegov rad s djetetom kod kuće. Rad s djetetom kod kuće uključuje aktivnosti pisanja domaće zadaće i pripreme za provjere znanja (Brajša-Žganec i Slaviček, 2014). Sudjelovanje s djetetom u tim aktivnostima i pružanje primjerene podrške za roditelja može biti vrlo izazovno. Podrška edukacijskog rehabilitatora usmjerava se na educiranje roditelja koje strategije i podršku i na koji način pružiti djetetu kako bi bilo uspješno u ovim aktivnostima i ostvarilo postavljene odgojno-obrazovne ciljeve.

Roditeljev utjecaj na djetetovo školsko postignuće kroz motiviranje djeteta, pružanje pomoći u pisanju domaće zadaće i praćenje djetetovog rada ističe i Model povezanosti obitelji i škole autora Adamsa i Ryana (2005). Neuspjesi i teškoće s kojima se suočava u školi ostavljaju negativan utjecaj na djetetovu motivaciju i roditelji se nerijetko susreću s poteškoćama kako motivirati svoje dijete. Stoga podrška edukacijskog rehabilitatora treba biti usmjerena i na razvoj strategija koje će roditelju pomoći u motiviranju djeteta što onda ostavlja utjecaj i na uspješnost u aktivnostima koje

slijede. Ukoliko izostane podrška i roditelj ne uspije odgovoriti na postavljene izazove, javljaju se frustracija i stres. Frustracija i stres mogu se preslikati na odnose u obitelji, između djeteta i roditelja, ali i samih roditelja. Narušava se pozitivno obiteljsko okruženje što ostavlja posljedicu na djetetov razvoj i napredak. Osnaženi roditelj pruža djetetu podršku koja je u skladu s djetetovim potrebama, zna prepoznati djetetove potrebe i adekvatno odgovoriti na njih. Prevenira se razvoj frustracija i stresa, a osim pozitivnog utjecaja na odnos roditelja i djeteta, utjecaj se ostvaruje i u području kompetentnosti roditelja i njegovog samopouzdanja. Kada su ovo rezultati suradnje edukacijskog rehabilitatora i roditelja, motivacija se javlja i u području daljnjeg održavanja suradnje. Roditelj je spremniji ulagati u suradnički odnos, posebice kada u edukacijskom rehabilitatoru prepoznaje osobu koja mu je podrška u izazovu.

1.1.2. Obilježja suradnje s roditeljima

Suradnički odnos roditelja i edukacijskog rehabilitatora dugotrajan je proces koji se neprestano nadograđuje i nikada ne završava i za čije je ostvarivanje važno da roditelj vidi mogućnost zajedničkog djelovanja (Belošević, 2008). Suradnja podrazumijeva komunikaciju s roditeljem, aktivno uključivanje roditelja u proces prikupljanja podataka o djetetu te u planiranje i implementaciju različitih aktivnosti. Suradnja podrazumijeva i redovite sastanke s roditeljem i dobivanje povratnih informacija od njega (Krampač-Grljušić, Žic Ralić i Akšamović, 2021).

Autori Blue-Banning, Summers, Frankland, Nelson i Beegle (2004) povjerenje prepoznaju kao jednu od komponenti suradnje koja je značajna i roditeljima djece s teškoćama i stručnjacima. Iz perspektive roditelja, povjerenje ima tri značenja: pouzdanost, sigurnost i diskrecija. Razumijevanje, senzibiliziranost i osiguravanje diskrecije osobnih informacija bit će temelj za stjecanje povjerenja u edukacijskog rehabilitatora i spremnost roditelja da otvoreno razgovara o svemu što mu se događa (Fialka, 2001). Uz povjerenje, i poštovanje je prepoznato kao važna komponenta. Poštovanje koje stručnjak prema roditelju pokazuje uvažavanjem njegovog doprinosa u zajedničkom radu za roditelje je iznimno važno (Blue-Banning i sur., 2004). Nedostatak poštovanja utječe na percepciju odnosa i kod roditelja i kod stručnjaka (Rouse, 2012), a kod roditelja može potaknuti sumnju u viđenje sebe kao kompetentnog roditelja i gubitak želje za daljnjim uključivanjem u rad sa stručnjakom (Blue-Banning i sur., 2004).

Kakav će odnos između dvaju pojedinaca biti izgrađen i hoće li se on održati, u velikoj mjeri ovisit će i o komunikaciji koju ostvaruju. U istraživanjima autora Sandberg i Ottosson (2010) i autora Bakera, Wisea, Kelleyja i Skiba (2016) dobra komunikacija između roditelja i stručnjaka prepoznata je kao ključna jer omogućava pravodobnu razmjenu svih potrebnih informacija koje su značajne i stručnjaku i roditelju u radu s djetetom. Autori Fyelling i Sandvin (1999) odnos koji se uspostavlja između roditelja djeteta s teškoćama i edukacijskog rehabilitatora - učitelja smatraju kompleksnijim i snažnijim nego što je između roditelja djeteta tipičnog razvoja i njegovog učitelja. Ističu važnost dvosmjerne komunikacije. Kada je komunikacija jednosmjerna, gdje ponajprije učitelj daje informacije roditelju, i kada se kvaliteta suradnje procjenjuje s obzirom na to koliko roditelj prati aktivnosti i programe koje je učitelj osmislio, onda se takav odnos ni ne može promatrati kao suradnički.

Autori Chai i Lieberman-Betz (2016) ističu da razmjena informacija između roditelja i edukacijskog rehabilitatora treba biti kontinuirana, a ne samo na početku. Na taj način prevenira se neuspjeh intervencije. Kada je razmjena povratnih informacija kontinuirana i potpuna, u slučaju pojave određenog problema ili nejasnoće, brže se pronalazi uzrok istoga i rješenje.

Autorice Krampač-Grljušić i suradnice (2021) u svom istraživanju donose studiju slučaja majke djeteta s poremećajem iz spektra autizma o njezinom iskustvu suradnje. Suradnja s dječjim vrtićem koje je dijete pohađalo ocijenjena je kao negativna. Uz nedovoljno jasna očekivanja koja su stručnjaci imali od djeteta i roditelja, majka navodi da je tijekom djetetovog pohađanja preškolske ustanove uglavnom dobivala informacije o tome što njezino dijete ne može učiniti i o njegovim nepoželjnim ponašanjima što je kod nje dovelo do pojave osjećaja srama. Ulaskom njezinog djeteta u školski sustav, iskustvo suradnje postaje pozitivno. S učiteljicom ostvaruje komunikaciju koja je redovita i posebno joj je značajno što se njezino mišljenje i osjećaji uvažavaju. Majka ističe pozitivne utjecaje ostvarene suradnje na njezino dijete i nju. Kod djeteta se očituju u njegovim postignućima te prihvaćenosti u razredu i socijalizaciji. Strah za budućnost djeteta koji se javlja kod svakog roditelja djeteta s teškoćama bio je prisutan i kod ove majke, ali je umanjeno zahvaljujući uspostavljanju kvalitetne suradnje. Ostvarivanje dobre komunikacije između roditelja i stručnjaka prepoznato je kao važan čimbenik u prevenciji frustracije, bespomoćnosti, beznadnosti i izgubljenosti koji se kod roditelja mogu javiti u situacijama kada je su isključeni iz odgojno-obrazovnog procesa (Hess, Molina i Kozleski, 2006).

Međusobno povjerenje također se razvija kroz komunikaciju te kroz aktivno slušanje roditelja (Stoner i sur., 2005). U pomažućim profesijama posebno se ističe empatičko, poznato i kao terapeutsko, slušanje. Roditelji djece s teškoćama u razvoju imat će potrebu da nekome ispričaju svoje brige i probleme na koje nailaze. Edukacijski rehabilitator u ovim situacijama treba pokazati spremnost da se usmjeri i razumije misli i osjeća roditelja (Ajduković, 2012).

Suradnju roditelja i stručnjaka karakteriziraju međusobno dijeljenje znanja i iskustava te zajedničko donošenje odluka. Roditelj i stručnjak međusobno dijele svoja znanja i iskustva, svatko iz svoje pozicije djelovanja, uz poštivanje i uvažavanje tuđeg mišljenja. Roditeljima je potrebno dati priliku da iskažu svoja očekivanja o budućem radu te gdje oni vide potrebu za podrškom, kako kod djeteta, tako i kod njih (De Geeter, Poppes i Vlaskamp, 2002). Autori Lundeby i Tøssebro (2008) navode da iako roditelji traže mišljenje stručnjaka, žele čuti njihove ideje i spremni su slijediti njihove preporuke, to ne žele činiti bezuvjetno. U isto vrijeme roditelj traži da se čuje i njegovo mišljenje i uvažava njegova znanja, iskustva i prijedlozi u postizanju konačnog dogovora. U istraživanju autorice Balli (2016) roditelji navode da škole načelno potiču uključivanje roditelja, ali da željena razina uključenosti nije postignuta u praksi. Oni bivaju pozvani na sastanke na kojima se planira izrada individualiziranog odgojno-obrazovnog programa za njihovo dijete, međutim na tim sastancima oni su u potpunosti neprimijećeni bez prilike da daju svoj doprinos, sve potrebe njihovog djeteta za podrškom ne budu prepoznate što kod njih izaziva nezadovoljstvo.

Prioriteti i ciljevi koje za dijete imaju roditelji i edukacijski rehabilitator mogu se razlikovati. Kada postoji razilaženje, potrebno je sagledati cilj iz perspektive roditelja, što on njemu predstavlja i kako će njegovo ostvarivanje doprinijeti djetetu, roditeljima i obiteljskom funkcioniranju. Cilj koji je za roditelja važan, edukacijski rehabilitator možda neće smatrati ključnim i da će njegovim ostvarivanjem značajno unaprijediti funkcioniranje djeteta. Međutim, ostvarivanje tog cilja može biti vrijedno za roditelja zbog vrijednosti koje su obitelji značajne i zato ne smije biti zanemaren (Fialka, 2001). Ukoliko edukacijski rehabilitator određenu situaciju ili problem sagledava isključivo s aspekta teorije i znanja iz područja edukacijske rehabilitacije, ne sagledavajući to isto iz perspektive roditelja i njihovih vrijednosti, odnos s roditeljem može biti narušen (Sheehey i Sheehey, 2007). U istraživanju autorice LaBarbera (2017) roditelji su iskazali zadovoljstvo suradnjom s učiteljima, a jedan od prediktora njihovog zadovoljstva je trud učitelja da sasluša i

razumije roditelja. Ističu da im je u suradnji važno da učitelji potiču njihovo uključivanje te da pokažu razumijevanje njihove perspektive i da žele čuti što im roditelji imaju za reći.

Roditelji imaju veću potrebu za različitim informacijama vezanim uz razumijevanje djetetove teškoće i različite aspekte roditeljstva djeteta s teškoćama. Kada stručnjak roditelju pruži potrebne informacije, uz bolje razumijevanje djetetovog funkcioniranja, facilitira se i proces prilagodbe i prihvaćanja te se javlja osjećaj veće kontrole nad vlastitim životom, a roditelj je spremniji promišljati o budućim koracima (Davies i Hall, 2005). Roditelji nerijetko informacije traže i u različitim izvorima koji su dostupni na Internetu. Autori Ilik i Er (2019) navode da su stručnjacima posebno izazovne situacije kada roditelj u program za dijete želi uklopiti određene metode rada ili terapije koje je pronašao u različitim izvorima na Internetu, a koje nisu znanstveno utemeljene. Stručnjak tada treba pronaći način kako to objasniti roditelju, a da pritom ne naruši odnos s roditeljem i da roditelj ne stekne dojam da ga stručnjak ne uvažava i ne vrednuje njegove prijedloge.

Iako je suradnja s roditeljem uglavnom usmjerena na planiranje i implementaciju različitih programa rada s djetetom, ključno je da edukacijski rehabilitator posebnu pozornost posveti samom roditelju i obitelji. Roditelji djece s teškoćama u razvoju suočene su s višim razinama stresa i većim brojem izazova nego roditelji djece tipičnog razvoja, a neki od njih su financijski troškovi, zadržavanje zaposlenja roditelja, obiteljski i socijalni odnosi, mentalno i fizičko zdravlje roditelja, potrebe djeteta (Gothwal, Bharani i Reddy, 2015; Gürsoy, Aydoğdu i Aysu, 2020). Iako ostavljaju snažan utjecaj na roditeljev doživljaj samog sebe i na viđenje sebe kao kompetentnog roditelja, psihološki i socijalni izazovi koji se javljaju kod roditelja djece s teškoćama u razvoju nerijetko su zanemareni (Haugstvedt, Graff-Iversen, Bukholm, Haugli i Hallberg, 2012). U istraživanju autora Galpina i suradnika (2018) roditelji su istaknuli potrebu za pristupom koji obuhvaća cijelu obitelj, prepoznaje i razumije specifične potrebe s kojima se obitelj susreće i osigurava podršku.

1.1.3. Oblici suradnje

Teškoće u razvoju kod neke djece uočavaju se odmah po rođenju ili tijekom prvih mjeseci života, a kod neke djece kada krenu u dječji vrtić ili u školu. Prvi susret edukacijskog rehabilitatora i roditelja stoga se može dogoditi u razdoblju rane intervencije ili po ulasku djeteta u odgojno-obrazovni sustav u okviru kojih edukacijski rehabilitator i roditelji ostvaruju različite oblike suradnje.

U prvim susretima s roditeljima edukacijski rehabilitator posebnu pozornost treba usmjeriti na samog roditelja. Roditelji, još uvijek u fazi šoka i jednom od najboljih životnih razdoblja, susreću se sa stručnjakom s kojim se nikada nisu željeli susresti. Stoga nije iznenađujuće da u početku ne žele ostvariti suradnju. Ovakva reakcija roditelja stručnjaka može distancirati od njega i utjecati na njegovu spremnost da se trudi i dalje ostvariti kontakt s roditeljem. Međutim, on treba znati da reakcija roditelja vrlo često nije usmjerena prema njemu, već da je ona rezultat situacije i okolnosti u kojima se roditelj našao te je prema roditelju potrebno pokazati razumijevanje i senzibiliziranost (Fialka, 2001). Neki roditelji ne prepoznaju ili sumnjaju u vlastite roditeljske kompetencije pa im i to može biti prepreka u odazivanju na suradnju (Hoover-Dempsey i sur., 2005). Vidjeti u stručnjaku osobu koja je spremna prenijeti svoje znanje i objasniti nejasnoće te mu pružiti priliku da razvije vještine koje su mu potrebne za roditelja je važan korak u ostvarivanju suradnje (Blue-Banning i sur., 2004). Istraživanje autora Akistera i Johnsona (2004) pokazalo je da roditelji od strane stručnjaka ponajprije trebaju podršku i savjete u suočavanju s različitim izazovima i zabrinutostima.

U istraživanju autora Kayama i Haight (2014) stručnjaci navode da su u trenucima suočavanja roditelja s činjenicom da njihovo dijete ima teškoće u razvoju usmjereni na pružanje emocionalne podrške roditelju. Roditelji često nisu svjesni emocija kroz koje prolaze i potrebno im je dati vremena da prihvate djetetovu teškoću. Tada je iznimno važan način na koji se roditelju prenose informacije o djetetu kako se ne bi dodatno pridonijelo produbljivanju postojećih emocija. Podrška roditelju u suočavanju i proradi vlastitih emocija i shvaćanju da su te emocije sasvim normalne s obzirom na situaciju omogućavaju roditelju da bude spremniji preuzeti nove uloge koje donosi roditeljstvo djeteta s teškoćama (Radovanović, 2004). Roditeljima koji ne prepoznaju da njihovo dijete ima teškoće u razumijevanju istoga može se pomoći kroz omogućavanje promatranja djeteta

u određenim situacijama u kojima se mogu uočiti njegove poteškoće i na roditelju razumljiv način ukazati koja je podrška djetetu potrebna i koja dobrobit proizlazi iz toga (Kayama i Haight, 2014).

Autor Russell (2003) ističe važnost savjetovanja u razdoblju kada roditelj saznaje za djetetovu teškoću i kada se počinju formirati roditeljeva očekivanja. Roditelj kroz savjetovanje dobiva podršku u razumijevanju djetetove teškoće i na koji način one utječu na njegovo funkcioniranje. S ovim razumijevanjem, roditelj će formirati očekivanja koja su u skladu s djetetovim mogućnostima i sposobnostima i svoje dijete neće ni podcjenjivati ni precjenjivati.

Rana intervencija usmjerena je na dijete i obitelj, obiteljsku prilagodbu na novonastalu situaciju i načine kako će članovi obitelji optimalno poticati djetetov razvoj (Milić Babić, Franc i Leutar., 2013). Za razliku od rane intervencije usmjerene isključivo na dijete u kojoj se očekuje da roditelj svakodnevno izvodi strukturirane terapijske postupke koji narušavaju prirodne oblike interakcije roditelj-dijete, rana intervencija usmjerena na roditelja roditelja vidi kao partnera u procesu i potiče da zajedno sa stručnjacima definira ciljeve i aktivnosti (Validžić Požgaj, 2018). Roditelji često postanu opterećeni zadacima i vježbama koje s djetetom moraju provoditi što ostavlja utjecaj na njihovu spontanu interakciju s djetetom tijekom svakodnevnih aktivnosti. Važno je da stručnjak osluškuje potrebe roditelja te da mu kroz savjetovanje i edukaciju pomogne u oslobađanju od osjećaja opterećenosti da se samo kroz strukturirane vježbe i zadatke može poticati djetetov razvoj, s ciljem poticanja odnosa i povezanosti s djetetom (Moore, 2012; Matijaš, Bulić i Kralj, 2019). Ujedno je to razdoblje kada edukacijski rehabilitator, kroz patronažu, ulazi u roditeljski dom. Roditelji uče kroz konkretne situacije kako raditi s djetetom te dobivaju odgovor na moguće nedoumice i nejasnoće (Matijaš i sur., 2019). U istraživanju autora Pighini, Goelman, Buchanan, Schonert-Reichl i Brynelsen (2014) roditelji koji su bili uključeni u program rane intervencije istaknuli su da im je u tom razdoblju od iznimnog značaja bilo prepoznavanje njihovih potreba od strane stručnjaka i pružanje podrške u zadovoljenju istih te dostupnost potrebnih informacija koje su omogućile razumijevanje djetetovih teškoća i kako adekvatno odgovoriti na djetetove potrebe.

Ulazak djeteta u odgojno-obrazovni sustav za svakog je roditelja značajan životni korak, a posebice za roditelje djece s teškoćama u razvoju. Kod roditelja je potrebno osvijestiti da imaju sposobnosti da potiču i pružaju podršku djetetu da savladava ishode u školi i da njihova uključenost i doprinos imaju pozitivan utjecaj na razvoj djetetovih sposobnosti, a postiže se informiranjem i savjetovanjem. Istraživanje autora Hessa i suradnika (2006) pokazalo je da roditelji žele imati

aktivnu ulogu u odgojno-obrazovnom procesu, ali da im je u njezinu ostvarenju potrebna podrška učitelja i stručnih suradnika. Prvi korak u ostvarivanju aktivne uloge jest razumijevanje teškoće koju ima njihovo dijete i kako se ona odražava na pojedinim područjima razvoja. Drugi korak odnosi se na specifičnosti u području obrazovanja. Roditelj želi znati koja su očekivanja od njegovog djeteta i koje se zadaće stavljaju pred njega, a slijedom toga i koje strategije on treba primjenjivati u svom radu s djetetom kako bi se ostvarili postavljeni ciljevi i zadaće.

Suradnja se ostvaruje i u okviru izrade individualiziranih odgojno-obrazovnih programa. Autor Fish (2008) u svom istraživanju sagledava suradnju s roditeljem u procesu izrade individualiziranog odgojno-obrazovnog programa. Kada roditelj prvi put sudjeluje u ovom procesu, potrebno ga je informirati o njemu, koja je svrha i cilj izrade individualiziranog odgojno-obrazovnog programa i njegovu ulogu i doprinos tom procesu. Kada je roditelj upoznat s pojedinostima, spremnije će se uključiti u proces. U razdoblju provedbe programa, edukacijski rehabilitator i roditelj razmjenjuju informacije, edukacijski rehabilitator one koje je prikupio kroz praćenje djeteta u školi, a roditelj tijekom praćenja djeteta u aktivnostima pisanja domaće zadaće i pripreme za provjeru znanja te se po potrebi unose promjene u postojeći program. U istraživanju autora Galpina i suradnika (2018) rezultat izostanka suradnje između roditelja i škole bio je da roditelji nisu znali kako njihovo dijete napreduje u školi niti kako raditi s njim kod kuće što je dovelo i do negativnog utjecaja na njihovu dobrobit.

Istražujući povezanost između suradnje učitelja i roditelja djece s teškoćama u razvoju, obiteljske kvalitete života i roditeljskog stresa, autori Hsiao, Higgins, Pierce, Schaefer Whitby i Tandy (2017) dolaze do rezultata da suradnja između učitelja i roditelja djece s teškoćama u razvoju ima direktan utjecaj na obiteljsku kvalitetu životu i indirektan utjecaj na roditeljski stres preko obiteljske kvalitete života. Naglašavaju važnost kontinuirane suradnje tijekom cijelog odgojno-obrazovnog procesa jer se, kako on odmiče, mijenjaju i zabrinutosti koje se javljaju kod roditelja pa se time mijenja i podrška koja im je potrebna. Podrška koja je u skladu s trenutno identificiranim potrebama obitelji doprinosi boljoj kvaliteti obiteljskog života što onda pomaže roditeljima u reduciranju stresa.

Suradnja se ostvaruje i u okviru grupa podrške i radionica za roditelje. Tijekom njihovog provođenja roditelji imaju priliku susresti se s drugim roditeljima, ispričati svoja i čuti iskustva drugih roditelja. Mnogi tada prepoznaju da nisu jedini koji se susreću s određenim izazovima, ali

i emocijama koje nosi roditeljstvo djeteta s teškoćama. U istraživanju autora Haugstvedt i suradnika (2012) roditelji su istaknuli da im je sudjelovanje u grupi podrške omogućilo da prvi put prepoznaju i postanu svjesni skrivenih, ali izrazito snažnih emocija koje su bile duboko potisnute i zanemarene. Osvještavanje vlastitih emocija dovelo je do spoznavanja što im je uistinu važno, koje su njihove vrijednosti i prioritete i promišljanja o prethodnim reakcijama koje su bile upravo pod utjecajem neprepoznatih emocija. Roditelji su uvidjeli koliko je važna njihova briga o samima sebi što je dovelo i do većeg samopoštovanja. Bolje razumijevanje sebe i vlastitih emocija roditeljima je omogućilo da prepoznaju nove mogućnosti, što mogu postići i na koji način oslanjajući se na dostupne resurse. Istaknuli su ulogu koju je stručnjak imao tijekom cijelog procesa bez kojeg ne bi osvijestili područja koja su izazovna i dublje skrivena.

Značaj sudjelovanja u grupama podrške prepoznat je i u istraživanju autorice Kraljević (2011). Kroz pružanje podrške u razvoju samopoštovanja i osjećaja veće roditeljske kompetentnosti roditelje se željelo osnažiti u uspješnijem nošenju i rješavanju problema unutar obitelji. Roditelji su nakon godinu dana sustavnog pružanja podrške istaknuli da se osjećaju osnaženima u boljem nošenju sa strahom, ljutnjom i osjećajem krivnje i razvijanju učinkovitijih načina rješavanja problema.

1.2. Kompetencije za suradnju

Kompetencije podrazumijevaju multifunkcionalni sklop znanja, vještina, vrijednosti, navika i stavova (Fajdetić i Šnidarić, 2014). U opisu ključnih karakteristika kompetencije, autori El Asame i Wakrim (2018) govore o kompetenciji kao kombinaciji različitih elemenata (znanje, vještine, motivi, sposobnosti, osobine, vrijednosti i dr.) koji su međusobno integrirani te dolazi do njihovog aktiviranja kako bi se odradio određeni zadatak.

Autori Guerrero i De los Rios (2012) kompetencije razmatraju kao kompoziciju osobnih karakteristika pojedinca (osobine ličnosti, stavovi, motivi, interesi, slika o sebi) i elemenata koji se odnose na kontekst rada (znanja, sposobnosti, vještine, ponašanja, iskustvo). Autori Samson i Fytros (2008) navode tri dimenzije kompetencije. Prvu dimenziju čine osobne karakteristike: znanje, vještine, sposobnosti, stavovi, ponašanja, vrijednosti, osobine ličnosti, samopoimanje,

slika o sebi, motivi, socijalne uloge i samokontrola. Druga dimenzija podrazumijeva pojedinčevu stručnu osposobljenost, a treća dimenzija kontekst u kojem se pojedinčeve kompetencije očituju.

U okviru ovog diplomskog rada kompetencije edukacijskog rehabilitatora za suradnju s roditeljima razmatrat će se kroz tri komponente: stavovi, znanja i vještine.

Edukacijski rehabilitatori kompetencije stječu na Edukacijsko-rehabilitacijskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, a jedne od njih su i znanja i vještine za savjetovanje roditelja (Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet, 2021). Autorica Milošak (2008) ističe da su kompetencije za savjetodavni rad i psiho–socijalnu podršku obiteljima jedne od ključnih koje bi trebao imati edukacijski rehabilitator. Autorice Kudek Mirošević i Granić (2014) navode ih kao jedne od specifičnih kompetencija, a kao takve ih prepoznaju i edukacijski rehabilitatori (Grgić, 2018). Unatoč prepoznatoj važnosti ostvarivanja suradnje s roditeljima i viđenju kompetencija za suradnju s roditeljima kao jednih od specifičnih i ključnih za edukacijskog rehabilitatora, područje kompetencija edukacijskog rehabilitatora za suradnju s roditeljima još uvijek je nedovoljno istraženo.

1.2.1. Stavovi

Propitujući koja su to znanja, vještine i stavovi koje učitelj treba razvijati za suradnju s roditeljima, autorica Ammon (1999) navodi da često zaboravljeni ostaju stavovi, odnosno utjecaj koji oni imaju na samog pojedinca i njegovo ponašanje. Autor Evans (2013) ističe da su stavovi prema roditeljima i suradnji s njima jedna od polaznih točaka za učitelja u donošenju odluke o ostvarivanju suradnje s roditeljima. Na odluku roditelja hoće li se odazvati na poziv stručnjaka da zajedno surađuju, značajno će utjecati stavovi koje stručnjak ima o njemu (Hoover-Dempsey i sur., 2005). Stav stručnjaka da je roditelj njegov partner u provedbi (re)habilitacije i da mu, kao najbolji poznavatelj djeteta, daje značajne informacije u planiranju programa za dijete, doprinosi uspostavljanju i održavanju njihove međusobne suradnje i kvaliteti programa koji će se provoditi s djetetom (Roggman i sur., 2016; Cohen, Trauernicht, Francot, Broekhuizen i Anders, 2020).

Edukacijski rehabilitator neće se uvijek susresti s roditeljima koji će od početka biti otvoreni i spremni za suradnju, već će roditelj možda držati određenu distancu u odnosu. Moguća je i pojava otpora bilo kakvom obliku suradnje. Otpor roditelja i nedovoljna spremnost za ostvarivanje suradničkog odnosa edukacijskog rehabilitatora ne bi smjelo navesti na razvijanje negativnih

stavova prema tom roditelju. U tome pomaže razmatranje ponašanja u kontekstu situacije u kojoj se roditelj nalazi (Fialka, 2001).

Videnje roditelja kao problematičnih i manje kompetentnih velika su prepreka u ostvarivanju suradnje stručnjaka i roditelja (Souto-Manning i Swick, 2006; Hornby i Lafaele, 2011). Njihovom razvijanju pridonose kako stručnjakova prethodna iskustva suradnje s roditeljima, tako i obrazovanje koje još uvijek nedovoljno usmjerava pažnju na važnost uključivanja roditelja u odgojno-obrazovni proces (Souto-Manning i Swick, 2006). Jednom formirani stav teže će se promijeniti i to može ostaviti utjecaj na ostvarivanje suradnje u budućnosti. Stavovi se, u usporedbi sa znanjem i vještinama, teže mijenjaju jer imaju socioemocionalno značenje u sebi (Ertmer, 2005).

1.2.2. Znanje

Iz prikaza suradnje edukacijskog rehabilitatora i roditelja u prethodnom dijelu ovog rada, može se uvidjeti da edukacijski rehabilitator treba posjedovati različita znanja kako bi uspješno surađivao s roditeljima. Znanje o tome kako potaknuti roditelja na suradnju važno je za uspostavljanje svake suradnje, a posebice kada je roditelj u otporu ili ne vidi potrebu za suradnjom.

Znanja važna za suradnju obuhvaćaju i znanja o obiteljskom funkcioniranju i izazovima s kojima se roditelji i obitelj djeteta s teškoćama suočavaju. Poznavanjem obiteljskog funkcioniranja edukacijski rehabilitator prepoznaje tko su sve članovi obitelji koji mogu biti uključeni u pružanje podrške djetetu i koje su mogućnosti obitelji za provedbu programa. Prepoznaju se postojeći osobni i obiteljski resursi te resursi zajednice koji se mogu koristiti u suočavanju i prevladavanju izazova te oni koje je potrebno osnažiti kod obitelji.

Edukacijski rehabilitator s roditeljima ostvaruje različite oblike suradnje na individualnoj razini te kroz grupni rad u različitim područjima: savjetovanje, informiranje, izrada individualiziranih odgojno-obrazovnih programa, radionice za roditelje i grupe podrške. To povlači zaključak da su za suradnju s roditeljima važna znanja o različitim oblicima suradnje i načinima njihova ostvarivanja.

1.2.3. Vještine

Edukacijski rehabilitatori komunikacijske vještine prepoznaju kao jedne od najbitnijih u njihovom radu (Grgić, 2018). Za uspješnu komunikaciju nije dovoljno samo jasno izražavanje vlastitog mišljenja kako bi sugovornik mogao isto razumjeti na pravi način, već je važno i slušanje i razumijevanje mišljenja koje sugovornik iskazuje (Ajduković, 2012). Komunikacijske vještine koje pridonose kompetenciji za suradnju s roditeljima uključuju tehnike vođenja razgovora (određivanje teme, sažimanje, parafraziranje), aktivno slušanje i svijest o značenju neverbalne komunikacije (Višnjić Jevtić, 2018). Autori Sheehey i Sheehey (2007) ističu da stručnjak treba biti otvoren za pitanja roditelja, poticati roditelja da ga pita što ga zanima kako bi mu pomogao u razjašnjavanju nejasnoća i u razumijevanju informacija koje nalazi u različitim izvorima.

U komunikaciji s roditeljima važno je biti fleksibilan, imajući uvijek na umu jedinstvenosti svakog roditelja koje je potrebno prihvatiti i poštovati (Vrkić Dimić, Zuckerman i Blaži Pestić, 2017). Roditelji djece s teškoćama u razvoju u komunikaciji sa stručnjacima uglavnom slušaju o tome gdje njihovo dijete ima teškoće, koje su njegove slabe strane. Oni ne žele da ih se “poštedi” od takvih informacija, ali imaju potrebu i čuti pozitivne komentare o svom djetetu, o uspješno postignutom cilju i ostvarenom napretku (Blue-Banning i sur., 2004). Uvijek je bolje započeti s pozitivnim informacijama, biti pažljiv u izboru riječi, a u razgovoru o budućim ciljevima pojasniti način njihovih ostvarivanja te koja je njihova značajnost. U komunikaciji s roditeljem nema mjesta za uspoređivanje njegovog djeteta s drugim djetetom (Ljubešić, 2014). Problemi i poteškoće koje se javljaju u radu s djetetom trebaju biti iskomunicirane s ciljem da se zajedno s roditeljem dođe do njihovog rješenja. U takvoj komunikaciji, roditelj je motiviraniji govoriti o svom djetetu i izazovima s kojima se suočava i tražiti savjete (Vrkić Dimić i sur., 2017).

Pojava prepreka i sukoba u komunikaciji značajno utječu na njezinu kvalitetu, ali i na daljnje održavanje komunikacije i ostvarenog odnosa. Razvojem komunikacijskih vještina može se doprinijeti sprječavanju pojave sukoba i prepreka, ali ih ne možemo uvijek spriječiti. Kada se pojave, potrebno ih je što prije osvijestiti i prepoznati, vidjeti gdje leži uzrok istih, a potom se usmjeriti i na njihovo prevladavanje. Uz riječi sukob uglavnom se vezuju negativne konotacije i češće prevladava mišljenje da iz njega proizlazi samo negativno. Međutim, to ne mora uvijek biti istina jer sukob može iznjedrati i pozitivan rezultat. Pojava sukoba i suprotstavljenih mišljenja dovodi do sagledavanja situacije iz različitih perspektiva. U takvoj situaciji ključno je da prevlada

asertivnost, a ne agresivnost, da se sukobljene strane međusobno saslušaju i da se svako mišljenje uzme u obzir i razmotri u svjetlu nastalog problema i izdvoje oni elementi koji će najbolje sagraditi konačno rješenje (Cohen i Mosek, 2019).

2. Problem istraživanja i cilj

U prethodnom poglavlju kroz prikazane teorijske modele koji podrazumijevaju suradnju i kroz sagledavanje obilježja i oblika suradnje između stručnjaka i roditelja jasno se uviđa važnost koju njezino ostvarivanje ima za dijete s teškoćama u razvoju i njegove roditelje. Vođeni tom spoznajom edukacijski rehabilitatori godinama u svom radu teže njezinom ostvarivanju. Suradnja s roditeljima ostvaruje se kroz informiranje i savjetovanje koje pomažu roditelju u boljem razumijevanju djetetovih teškoća i njihovog utjecaja na njegovo funkcioniranje te kroz rad na zajedničkom planiranju i implementaciji programa rada s djetetom. Također se ostvaruje i u području pružanja podrške roditeljima u osvještavanju i jačanju osobnih kapaciteta za prevladavanje izazova u roditeljstvu djeteta s teškoćama i jačanju samopouzdanja i osjećaja kompetentnosti u roditeljskoj ulozi. Time se utječe na spremnost roditelja za preuzimanje odgovornosti i uloge koju imaju u poticanju razvoja svog djeteta.

Unatoč prepoznatoj važnosti još uvijek nedostaju istraživanja koja će dati uvid u specifičnosti suradnje edukacijskih rehabilitatora s roditeljima, o njihovim mišljenjima i iskustvima u provedbi suradnje te o potrebama za osnaživanjem za suradnju s roditeljima. Kako bi se suradnja edukacijskog rehabilitatora i roditelja i dalje razvijala i unaprjeđivala, potrebno je, između ostalog, istražiti kompetencije edukacijskog rehabilitatora za suradnju s roditeljima.

Cilj ovog istraživanja je dobiti uvid kako edukacijski rehabilitatori procjenjuju vlastite kompetencije za suradnju s roditeljima.

S obzirom na istaknutu problematiku, u okviru ovog rada htjelo se:

1. Ispitati kako edukacijski rehabilitatori procjenjuju vlastite kompetencije za suradnju s roditeljima (stavovi, komunikacijske vještine, znanja).
2. Ispitati postoji li povezanost između procjene vlastitih kompetencija za suradnju s roditeljima i godina radnog iskustva koje edukacijski rehabilitator ima.

Pretpostavlja se da postoji statistički značajna pozitivna povezanost između procjene vlastitih kompetencija za suradnju s roditeljima i godina radnog iskustva koje edukacijski rehabilitator ima. Edukacijski rehabilitatori s više godina radnog iskustva svoje kompetencije za suradnju s roditeljima procjenjivat će bolje.

3. Ispitati potrebu za edukacijama u području suradnje s roditeljima.

Pretpostavlja se da edukacijski rehabilitatori iskazuju potrebu za edukacijama u području suradnje s roditeljima.

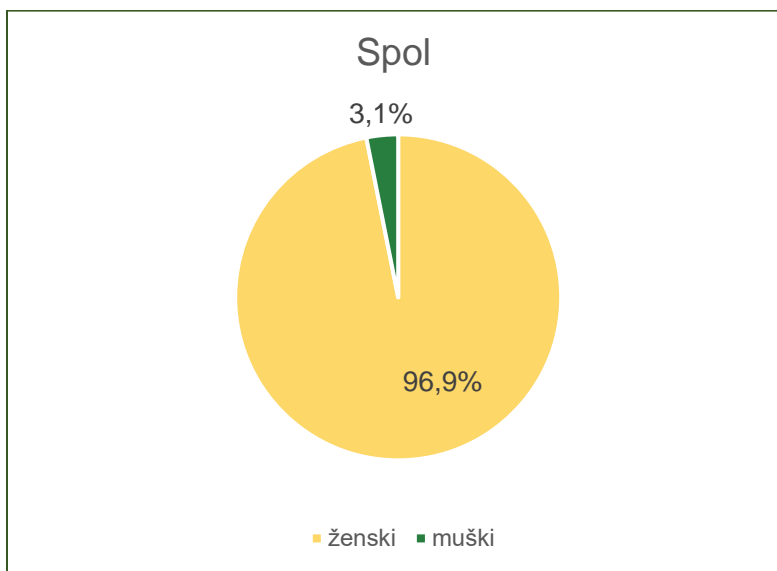
3. Metode rada

Provedeno istraživanje kvantitativno je istraživanje. Provedeno je na deskriptivnoj razini i razini povezanosti pojava, odnosno korišten je deskriptivni i asocijativni (korelacijski) pristup. Znanstveno istraživačka metoda je anketni pristup, a korištena tehnika za prikupljanje podataka je anketni upitnik.

3.1. Uzorak

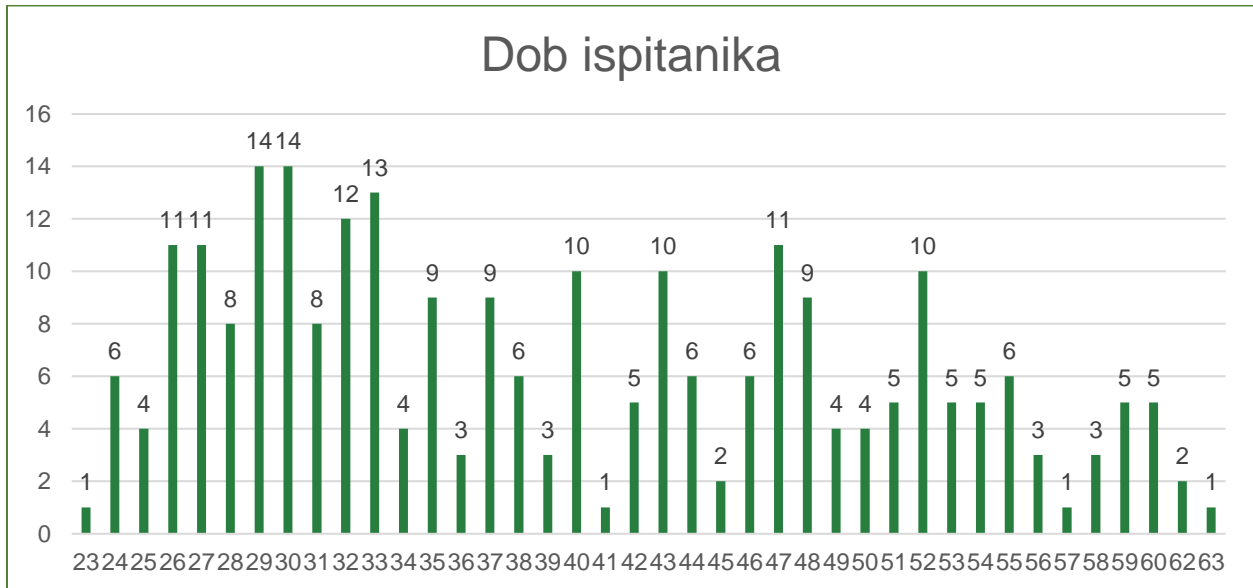
U istraživanju su sudjelovali zaposleni edukacijski rehabilitatori na području Republike Hrvatske koji rade s djecom s teškoćama u razvoju i u okviru svog rada ostvaruju suradnju s roditeljima. Uzorak čini 255 edukacijskih rehabilitatora, odnosno 247 žena (96.9 %) i 8 muškaraca (3.1 %). Slika 1 prikazuje podjelu uzorka prema spolu.

Slika 1 Podjela uzorka prema spolu

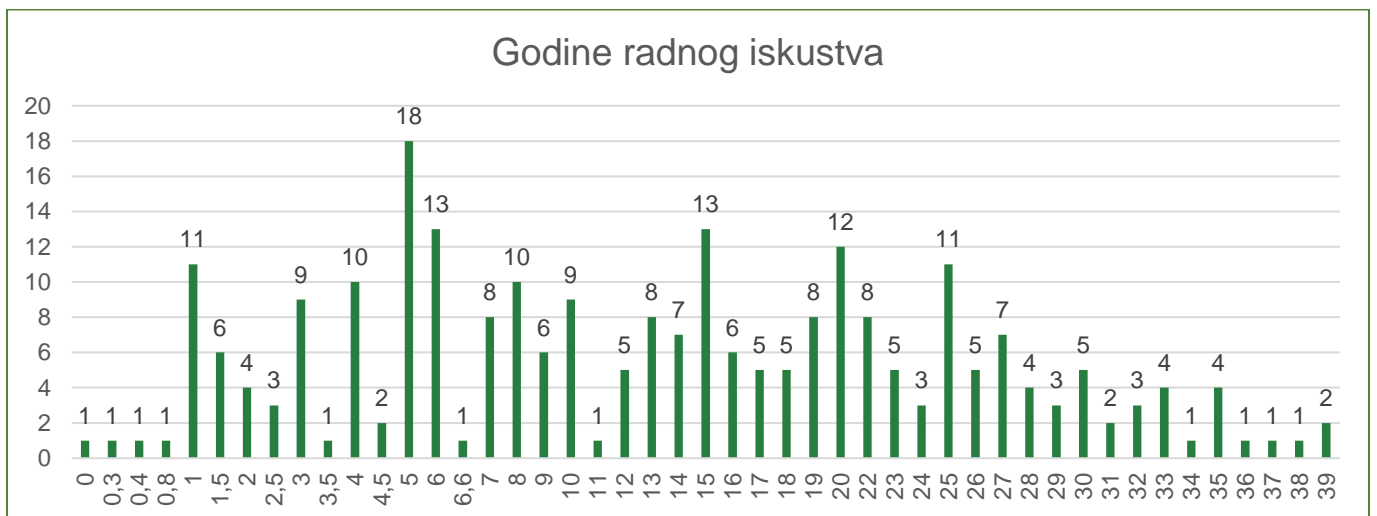
Grafikon 1 prikazuje dob ispitanika. Prosječna dob ispitanika je 39.5 godina. Najmlađi ispitanik ima 23 godine, a najstariji 63 godine.

Grafikon 1 Podjela uzorka prema dobi

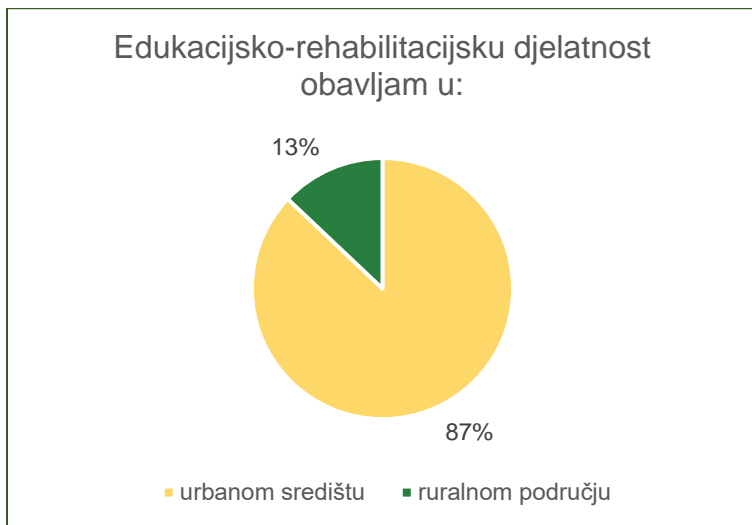
Grafikon 2 prikazuje godine radnog iskustva ispitanika. S obzirom na godine radnog iskustva, prosječni radni staž iznosi 14,4 godina. Najmanje radnog iskustva imaju četiri ispitanika koji imaju manje od godinu staža, a s obzirom na godine života, pretpostavka je da se radi o edukacijskim rehabilitatorima koji su tek zaposleni. Najdulji radni staž iznosi 39 godina.

Grafikon 2 Podjela uzorka prema godinama radnog iskustva

Slika 2 prikazuje podjelu uzorka prema području obavljanja edukacijsko-rehabilitacijske djelatnosti. Edukacijsko-rehabilitacijsku djelatnost 222 ispitanika obavljaju u urbanom središtu, a 33 u ruralnom području.

Slika 2 Podjela uzorka prema području obavljanja edukacijsko-rehabilitacijske djelatnosti

S obzirom na radno mjesto na kojem edukacijski rehabilitator radi, uzorak čini:

- 19 edukacijskih rehabilitatora u ranoj intervenciji (7.5 % uzorka)
- 50 edukacijskih rehabilitatora u posebnoj skupini (19.6 % uzorka)
- 21 edukacijski rehabilitator - stručni suradnik u vrtiću (8.2 % uzorka)
- 42 edukacijskih rehabilitatora - stručnih suradnika u školi (16.5 % uzorka)
- 95 edukacijskih rehabilitatora – učitelja rehabilitatora (37.3 % uzorka)
- devet edukacijskih rehabilitatora u zdravstvu (3.5 % uzorka)
- dva edukacijska rehabilitatora u privatnoj praksi (0.8 % uzorka)
- tri edukacijska rehabilitatora u centru za socijalnu skrb (1.2 % uzorka)
- dva edukacijska rehabilitatora - stručna suradnika u Nastavno-kliničkom centru ERF-a (0.8 % uzorka)
- tri edukacijska rehabilitatora u integraciji (1.2 % uzorka)
- dva edukacijska rehabilitatora u patronaži (0.8 % uzorka)
- jedan stručni savjetnik - vještak rehabilitator (0.4 % uzorka)

- pet edukacijskih rehabilitatora u psihosocijalnoj podršci (2 % uzorka)
- jedan edukacijski rehabilitator u funkciji pedagoga (0.4 % uzorka)

U skupini edukacijski rehabilitator - učitelj rehabilitator jedan ispitanik radi na radnom mjestu *nastavnik edukacijski rehabilitator u srednjoj školi*.

Prikupljeni su i podaci o broju djece s kojom edukacijski rehabilitatori rade. Budući da su u uzorku obuhvaćeni edukacijski rehabilitatori zaposleni na različitim radnim mjestima, prosječan broj djece na razini cijelog uzorka nema preveliku značajnost. Stoga će se ovo područje razmatrati s obzirom na pojedino radno mjesto. Uzet će se u obzir i područje u kojem se obavlja edukacijsko-rehabilitacijska djelatnost. Podaci su prikazani u *Tablici 1*.

Tablica 1 Prikaz broja djece s kojom edukacijski rehabilitator radi

Radno mjesto	Najmanji broj djece	Najveći broj djece	Područje u kojem obavljanja ER djelatnost	Komentar
Edukacijski rehabilitator u ranoj intervenciji (19)	4	45	Dvoje ispitanika radi u ruralnom području. Jedan radi s 25, a jedan s 45 djece.	Dio ispitanika navodi broj djece na tjednoj razini. Najmanji broj djece na tjednoj razini je 5, a najveći 45.
Edukacijski rehabilitator u posebnoj skupini (50)	1	19	Četvero ispitanika radi u ruralnom području. Najmanji broj djece je 1, a najveći 6.	Jedan ispitanik navodi da radi s 5 skupina i 5 djece individualno pa postoji mogućnost da je broj djece veći od 19 koji je ovdje naveden kao najveći.
Edukacijski rehabilitator – stručni suradnik u vrtiću (21)	5	70	Dvoje ispitanika radi u ruralnom području. Jedan radi s 15, a drugi s 45 djece.	
Edukacijski rehabilitator – stručni suradnik u školi (42)	4	180	Osam ispitanika radi u ruralnom području. Najmanji broj djece je 35, a najveći 50.	
Edukacijski rehabilitator – učitelj rehabilitator (95)	2	30	15 ispitanika radi u ruralnom području. Najmanji broj djece je 2, a najveći 15.	Odgovor jedne ispitanice na ovom radnom mjestu je 0 djece.

Edukacijski rehabilitator u zdravstvu (9)	30	200	Dvoje ispitanika radi u ruralnom području. Jedan na tjednoj razini radi s 35 djece, a drugi radi s ukupno 200 djece.	
Edukacijski rehabilitator u privatnoj praksi (2)	15	20	Nema ispitanika iz ruralnog područja.	
Edukacijski rehabilitator u centru za socijalnu skrb (3)	350	400	Nema ispitanika iz ruralnog područja.	Edukacijski rehabilitatori zaposleni u centru za socijalnu skrb rade s najvećim brojem djece u odnosu na druge ispitanike.
Edukacijski rehabilitator stručni suradnik u Nastavno-kliničkom centru ERF-a (2)	20	25	Nema ispitanika iz ruralnog područja.	
Edukacijski rehabilitator u integraciji (3)	14	20	Nema ispitanika iz ruralnog područja.	
Edukacijski rehabilitator u patronaži (2)			Nema ispitanika iz ruralnog područja.	Oba ispitanika navode da rade s 8 djece.
Stručni savjetnik-vještak rehabilitator (1)				Broj djece nije definiran. U radu obuhvaća više županija.
Edukacijski rehabilitator u psihosocijalnoj podršci (5)	30	47	Nema ispitanika iz ruralnog područja.	
Edukacijski rehabilitator u funkciji pedagoga (1)			Nema ispitanika iz ruralnog područja.	Radi s 80 djece.

S obzirom na programe na čijoj realizaciji rade, edukacijskim rehabilitatorima u ovom istraživanju ponuđen je izbor više programa:

- na realizaciji programa *Patronaža* radi 18 edukacijskih rehabilitatora
- na realizaciji programa *Rana intervencija* radi 42 edukacijskih rehabilitatora

- na realizaciji programa *Program psihosocijalne pomoći* radi 26 edukacijskih rehabilitatora
- na realizaciji programa *Program rada za djecu s teškoćama u odgojno-obrazovnoj skupini s redovitim programom u dječjem vrtiću* radi 17 edukacijskih rehabilitatora
- na realizaciji programa *Program rada za djecu s teškoćama u odgojno-obrazovnoj skupini s posebnim programom u dječjem vrtiću* radi 11 edukacijskih rehabilitatora
- na realizaciji programa *Program rada za djecu s teškoćama u posebnoj ustanovi (dječji vrtići osnovani za rad s djecom s teškoćama, odgojno-obrazovne ustanove, ustanove socijalne skrbi, zdravstvene ustanove)* radi 51 edukacijski rehabilitator
- na realizaciji programa *Redoviti program uz individualizirane postupke* radi 47 edukacijskih rehabilitatora
- na realizaciji programa *Redoviti program uz prilagodbu sadržaja i individualizirane postupke* radi 45 edukacijskih rehabilitatora
- na realizaciji programa *Posebni program uz individualizirane postupke (dijelom u redovitom, dijelom u posebnom razrednom odjelu)* radi 26 edukacijskih rehabilitatora
- na realizaciji programa *Posebni program uz individualizirane postupke (posebni razredni odjel)* radi 52 edukacijskih rehabilitatora
- na realizaciji programa *Posebni programi za stjecanje kompetencija u aktivnostima svakodnevnoga života i rada uz individualizirane postupke* radi 54 edukacijskih rehabilitatora
- na realizaciji programa *Program edukacijsko-rehabilitacijskih postupaka* radi 51 edukacijski rehabilitator
- na realizaciji programa *Program produženoga stručnog postupka* radi 5 edukacijskih rehabilitatora
- na realizaciji programa *Rehabilitacijski program* radi 29 edukacijskih rehabilitatora.
- Ispitanici su, uz navedene programe, mogli navesti i druge na čijoj realizaciji rade:
  - *stručni suradnik u osnovnoj školi: neposredni edukacijsko-rehabilitacijski rad, rad kroz individualne termine ili organizirane radionice s manjom skupinom učenika s teškoćama*
  - *podrška pri integraciji u redovan sustav odgoja i obrazovanja*
  - *neurofeedback terapija*
  - *senzorna integracija*

- *program pomoći u učenju za djecu s teškoćama u redovnom sustavu*
- *programi pomoćnika u nastavi*
- *asistivne tehnologije u rehabilitaciji*
- *ostvarivanje prava i socijalnih usluga, suradnja s pružateljem usluga, rad s roditeljima, sport, pružanje informacija*
- *ostvarivanje prava i socijalnih usluga - pomaganje i savjetovanje*
- *zaštita prava i interesa osoba s invaliditetom i djece s teškoćama u razvoju (u CZSS).*

Iz prikazanog se može uvidjeti da edukacijski rehabilitator radno mjesto nalazi u različitim sustavima: zdravstvo, odgoj i obrazovanje, sustav socijalne skrbi. Radno mjesto nastavnika edukacijski rehabilitator u srednjoj školi radno je mjesto za koje ispitanici stavljaju napomenu kako je nedovoljno prepoznato i unutar edukacijsko-rehabilitacijske struke. Na realizaciji programa Rana intervencija radi 42 ispitanika koji su primarno zaposleni u različitim sustavima: zdravstvo, odgoj i obrazovanje, socijalna skrb pa se tako i rana intervencija kao usluga pruža iz različitih sustava.

3.2. Mjerni instrument

Za potrebe ovog istraživanja kreiran je anketni upitnik *Upitnik o suradnji edukacijskog rehabilitatora s roditeljima/skrbnicima djece/mladih s teškoćama u razvoju* autora Kovač i Žic Ralić kojim su se nastojali obuhvatiti brojni izazovi u suradnji edukacijskog rehabilitatora s roditeljima/skrbnicima. Kreiran je s ciljem da se dobije uvid u mišljenje edukacijskih rehabilitatora o suradnji, o organizacijskim mogućnostima za suradnju, iskustvima u provedbi suradnje i potrebama za osnaživanje za suradnju s roditeljima/skrbnicima.

Upitnik o suradnji edukacijskog rehabilitatora s roditeljima/skrbnicima djece/mladih s teškoćama u razvoju sastoji se od dva dijela. Prvi dio anketnog upitnika čine pitanja o općim podacima ispitanika: spol, dob, godine radnog iskustva, radno mjesto, obavlja li edukacijsko-rehabilitacijsku djelatnost u urbanom središtu ili ruralnom području, broj djece s kojom radi i programi na čijoj realizaciji radi. Postavljeno je pitanje o dosadašnjem pohađanju dodatnih edukacija koje su edukacijskog rehabilitatora osnažile za suradnju s roditeljima. Ovo pitanje popratilo je pitanje otvorenog tipa u kojem su ispitanici mogli navesti koje su to bile edukacije.

Pri konstrukciji Upitnika autorice Kovač i Žic Ralić nastojale su obuhvatiti specifičnosti i izazove u suradnji edukacijskog rehabilitatora s roditeljima i skrbnicima. Od 58 tvrdnji u Upitniku, 45 opisuje specifičnosti suradnje edukacijskog rehabilitatora, dok su u preostalih 13 obuhvaćene tvrdnje koje se općenito odnose na komunikaciju i suradnju, a u tom dijelu autorice su se oslonile na Upitnik odgojiteljske samoprocjene kompetencije za suradnju s roditeljima autorice Višnjić Jevtić (2018).

Tvrdnje su podijeljene u sedam cjelina:

- Cjelinu *Stavovi edukacijskog rehabilitatora prema suradnji s roditeljima/skrbnicima* čini 9 tvrdnji.
- Cjelinu *Organizacija suradnje s roditeljima/skrbnicima* čini 12 tvrdnji.
- Cjelinu *Komunikacijske vještine* čini 11 tvrdnji.
- Cjelinu *Znanja važna za ostvarivanje suradnje* čini 9 tvrdnji.
- Cjelinu *Područja u kojima se ostvaruje suradnja edukacijskog rehabilitatora s roditeljima /skrbnicima* čini 6 tvrdnji.
- Cjelinu *Zadovoljstvo suradnjom* čini 8 tvrdnji.
- Cjelinu *Potreba za dodatnim edukacijama* čine 3 tvrdnje.

Sve tvrdnje pozitivno su formulirane. Viši broj bodova označava višu razinu kompetencija za suradnju. Ispitanici su s obzirom na ponuđenu tvrdnju iskazivali stupanj slaganja u rasponu od 1 do 5, pri čemu je:

1 = uopće se ne slažem

2 = uglavnom se ne slažem

3 = niti se slažem niti se ne slažem

4 = uglavnom se slažem

5 = u potpunosti se slažem

Pri utvrđivanju pouzdanosti mjernog instrumenta, korišten je Cronbach alpha koeficijent. Koeficijent je izračunat za svaku cjelinu i za cijeli Upitnik. Tablica 2 prikazuje vrijednosti koeficijenta Cronbach alpha. Utvrđena je visoka pouzdanost cijelog mjernog instrumenta ($\alpha=.941$)

i cjeline *Potreba za dodatnim edukacijama*. Za cjeline *Stavovi edukacijskog rehabilitatora prema suradnji s roditeljima /skrbnicima*, *Komunikacijske vještine*, *Područja u kojima se ostvaruje suradnja edukacijskog rehabilitatora s roditeljima/skrbnicima* i *Zadovoljstvo suradnjom* utvrđena je dobra, a za cjeline *Organizacija suradnje s roditeljima/skrbnicima* i *Znanja važna za ostvarivanje suradnje* prihvatljiva pouzdanost.

Tablica 2 Vrijednosti koeficijenta Cronbach alpha

	Vrijednost Cronbach alpha koeficijenta
Upitnik o suradnji edukacijskog rehabilitatora s roditeljima/skrbnicima djece/mladih s teškoćama u razvoju	.941
Cjelina Stavovi edukacijskog rehabilitatora prema suradnji s roditeljima /skrbnicima	.819
Cjelina Organizacija suradnje s roditeljima/skrbnicima	.779
Cjelina Komunikacijske vještine	.847
Cjelina Znanja važna za ostvarivanje suradnje	.747
Cjelina Područja u kojima se ostvaruje suradnja edukacijskog rehabilitatora s roditeljima/skrbnicima	.881
Cjelina Zadovoljstvo suradnjom	.864
Cjelina Potreba za dodatnim edukacijama	.91

U okviru ovog diplomskog rada bit će razmatrane cjeline *Stavovi edukacijskog rehabilitatora prema suradnji s roditeljima/skrbnicima*, *Komunikacijske vještine*, *Znanja važna za ostvarivanje suradnje* i *Potreba za dodatnim edukacijama*.

3.3. Način provedbe istraživanja

Istraživanje je provedeno online putem. Upitnik o suradnji edukacijskog rehabilitatora s roditeljima/skrbnicima djece/mladih s teškoćama u razvoju, autora Kovač i Žic Ralić, kreiran za potrebe ovog istraživanja, postavljen je na platformi Google Forms. Link za pristup Upitniku i poziv za sudjelovanje u istraživanju poslan je putem Facebook grupe koja okuplja edukacijske

rehabilitatore iz Republike Hrvatske. Poveznica za pristup istraživanju također je stavljena na web stranicu Komore i poslana na e-mail adrese edukacijskih rehabilitatora učlanjenih u Hrvatsku komoru edukacijskih rehabilitatora, kao i članovima Udruga edukacijskih rehabilitatora. U uvodnom dijelu anketnog upitnika ispitanik je bio upoznat s ciljem istraživanja u kojem sudjeluje te je istaknuta važnost istraživanja iskustava koja imaju edukacijski rehabilitatori u praksi. Istaknuta je i anonimnost svih podataka o ispitaniku.

3.4. Obrada podataka

Podaci prikupljeni tijekom istraživanja kvantitativno su obrađeni u statističkom programu SPSS. Tijekom obrade podataka provela se deskriptivna analiza podataka. Pri utvrđivanju povezanosti između varijabli korišten je Spearmanov koeficijent korelacije.

4. Rezultati istraživanja

4.1. Prvo problemsko pitanje: Kako edukacijski rehabilitatori procjenjuju vlastite kompetencije za suradnju s roditeljima (stavovi, komunikacijske vještine, znanja)?

Tablica 3 prikazuje deskriptivne pokazatelje tvrdnji na cjelini *Stavovi edukacijskog rehabilitatora prema suradnji s roditeljima/skrbnicima*. Edukacijski rehabilitatori pokazuju pozitivne stavove prema suradnji s roditeljima. Smatraju da trebaju intenzivno surađivati s roditeljima i da ona doprinosi razvoju djetetovih sposobnosti i kvaliteti njihovog rada. Važne su im informacije koje dobivaju od roditelja s kojima suradnju nastavljaju i kada dijete napreduje prema očekivanjima. Iako je vidljiv pozitivan odnos prema suradnji s roditeljima, 12 % do 23 % edukacijskih rehabilitatora navodi kako ponekad nemaju dojam da roditelji cijene informacije i podršku koju im daju. Od roditelja ponekad ne dobivaju važne informacije i ne dogovaraju strategije unapređenja funkcioniranja djeteta.

Tablica 3 Deskriptivni pokazatelji tvrdnji na cjelini Stavovi edukacijskog rehabilitatora prema suradnji s roditeljima/skrbnicima

Stavovi edukacijskog rehabilitatora prema suradnji s roditeljima/skrbnicima								
Tvrdnja	C ¹	R ²	Q ³	1	2	3	4	5
Smatram da edukacijski rehabilitator treba intenzivno surađivati s roditeljima/skrbnicima.	5	1	0	0	0	0	26 (10.2%)	229 (89.8%)
Surađujem s roditeljima/skrbnicima kako bih pridonio/pridonijela razvoju djetetovih sposobnosti.	5	2	0	0	0	12 (4.7%)	26 (10.2%)	217 (85.1%)
Angažiram se u suradnji s roditeljima/skrbnicima i onda kada dijete s teškoćama s kojim napreduje prema očekivanjima.	5	4	0	1 (0.4%)	1 (0.4%)	10 (3.9%)	44 (17.3%)	199 (78%)
Surađujem s roditeljima/skrbnicima kako bih	5	3	0.5	0	1 (0.4%)	24 (9.4%)	69 (27.1%)	161 (63.1%)

pridonio/pridonijela njihovu roditeljstvu/skrbništvu.								
Suradnja s roditeljima/skrbnicima doprinosi boljoj kvaliteti moga rada s djetetom.	5	3	0	0	1 (0.4%)	8 (3.1%)	53 (20.8%)	193 (75.7%)
Roditelji/Skrbnici cijene informacije koje im dajem vezano uz dijete.	4	3	0.5	0	3 (1.2%)	55 (21.6%)	101 (39.6%)	96 (37.6%)
Roditeljima/Skrbnicima je važna podrška koju dobivaju od mene.	4	3	0.5	0	1 (0.4%)	31 (12.2%)	98 (38.4%)	125 (49%)
Roditelji/Skrbnici mi daju važne informacije vezane uz dijete koje koristim u svom radu.	4	3	0.5	0	4 (1.6%)	42 (16.5%)	84 (32.9%)	125 (49%)
S roditeljima/skrbnicima dogovaram ciljeve i strategije kojima ćemo zajedno unaprijediti funkcioniranje djeteta.	4	4	0.5	1 (0.4%)	4 (1.6%)	33 (12.9%)	98 (38.4%)	119 (46.7%)

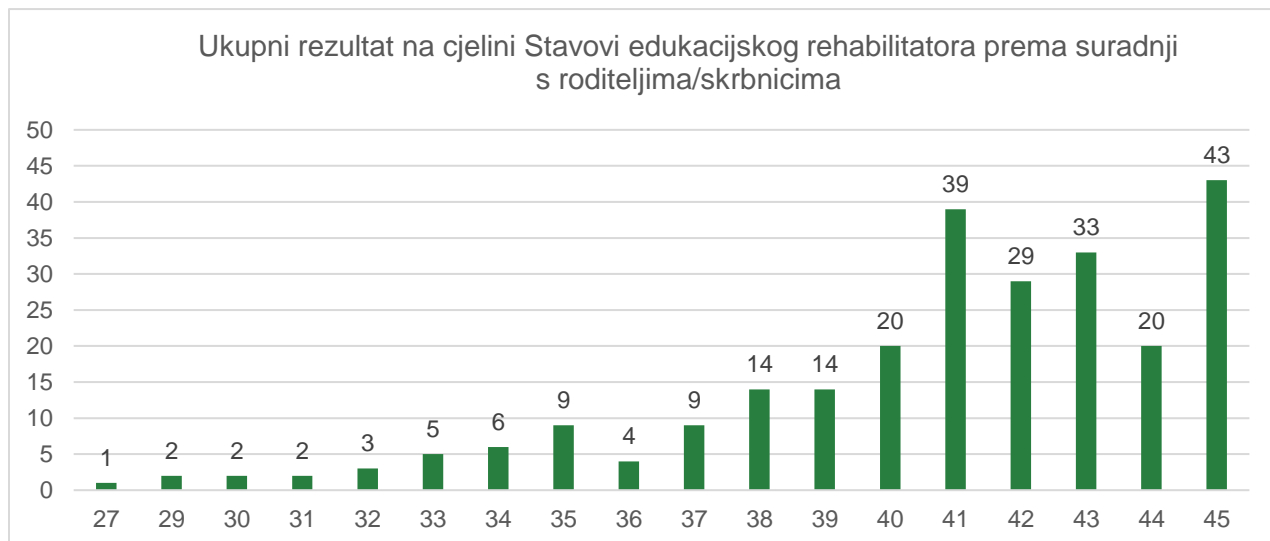
1 C = Centralna vrijednost

2 R = Raspon rezultata

3 Q = Poluinterkvartilno raspršenje

Grafikon 3 prikazuje distribuciju rezultata na varijabli *Ukupni rezultat na cjelini Stavovi edukacijskog rehabilitatora prema suradnji s roditeljima/skrbnicima*. Kolmogorov – Smirnovljev testom utvrđeno je da distribucija statistički značajno odstupa od Gaussove distribucije ($Z=.169$, $p<.05$ (.000)). Središnja vrijednost na skali iznosi $C=41$, a raspršenje $Q=2$. Najniži rezultat iznosi 27 i njega postiže jedan ispitanik, a najviši rezultat iznosi 45 i njega postižu 43 ispitanika.

Grafikon 3 Distribucija rezultata na varijabli Ukupni rezultat na cjelini Stavovi edukacijskog rehabilitatora prema suradnji s roditeljima/skrbnicima

Tablica 4 prikazuje deskriptivne pokazatelje tvrdnji na cjelini *Komunikacijske vještine*. Edukacijski rehabilitatori pozitivno procjenjuju svoje komunikacijske vještine u području korištenja roditelju razumljivog rječnika i jasnog izražavanja vlastitog mišljenja. Ističu da u komunikaciji poštuju roditelja, ali traže da i on poštuje njih. Nesporazum nastoje riješiti mirnim tonom i dodatnim objašnjenjima, a u konfliktnim situacijama usmjereni su na problem, a ne na osobu. Između 17 % i 24 % ispitanika navodi da se teškoće u komunikaciju s roditeljima javljaju kada se njihova mišljenja razlikuju ili kada razgovaraju o problemima.

Tablica 4 Deskriptivni pokazatelji tvrdnji na cjelini Komunikacijske vještine

Komunikacijske vještine								
Tvrdnja	C ¹	R ²	Q ³	1	2	3	4	5
U komunikaciji s roditeljima/skrbnicima koristim rječnik koji im je razumljiv.	5	1	0	0	0	0	43 (16.9%)	212 (83.1%)
S lakoćom komuniciram s roditeljima/skrbnicima i onda kada razgovaramo o problemima.	4	4	0.5	1 (0.4%)	10 (3.9%)	45 (17.6%)	112 (43.9%)	87 (34.1%)
S lakoćom komuniciram s roditeljima/skrbnicima i onda kada se njihovo mišljenje razlikuje od mogega.	4	4	1	3 (1.2%)	18 (7.1%)	62 (24.3%)	106 (41.6%)	66 (25.9%)
U slučaju nesporazuma s roditeljima/skrbnicima, trudim se odmah ga riješiti mirnim tonom i dodatnim pojašnjenjima.	5	2	0	0	0	4 (1.6%)	56 (22%)	195 (76.5%)
Premda se ne slažem s roditeljima/skrbnicima, neću ih prekidati tijekom razgovora.	5	4	0.5	1 (0.4%)	0	11 (4.3%)	69 (27.1%)	174 (68.2%)
Poštujem roditelja/skrbnika i tražim da i on poštuje mene.	5	4	0	1 (0.4%)	0	2 (0.8%)	33 (12.9%)	219 (85.9%)
Prilikom razgovora s roditeljima/skrbnicima jasno izražavam svoje mišljenje i pritom ne kritiziram roditelje/skrbnike.	5	3	0.5	0	1 (0.4%)	7 (2.7%)	71 (27.8%)	176 (69%)
Mogu izraziti svoje neslaganje s nečijim mišljenjem ne ulazeći u sukobe.	5	3	0.5	0	1 (0.4%)	13 (5.1%)	78 (30.6%)	163 (63.9%)
Znam kontrolirati svoje negativne osjećaje.	5	3	0.5	0	3 (1.2%)	22 (8.6%)	73 (28.6%)	157 (61.6%)

Važno mi je da postignemo zajedničko rješenje, a ne da moje uvijek pobijedi.	5	4	0	1 (0.4%)	0	5 (2%)	41 (16.1%)	208 (81.6%)
U konfliktnoj situaciji, orijentiram se na problem, a ne na osobu.	5	3	0.5	0	1 (0.4%)	15 (5.9%)	71 (27.8%)	168 (65.9%)

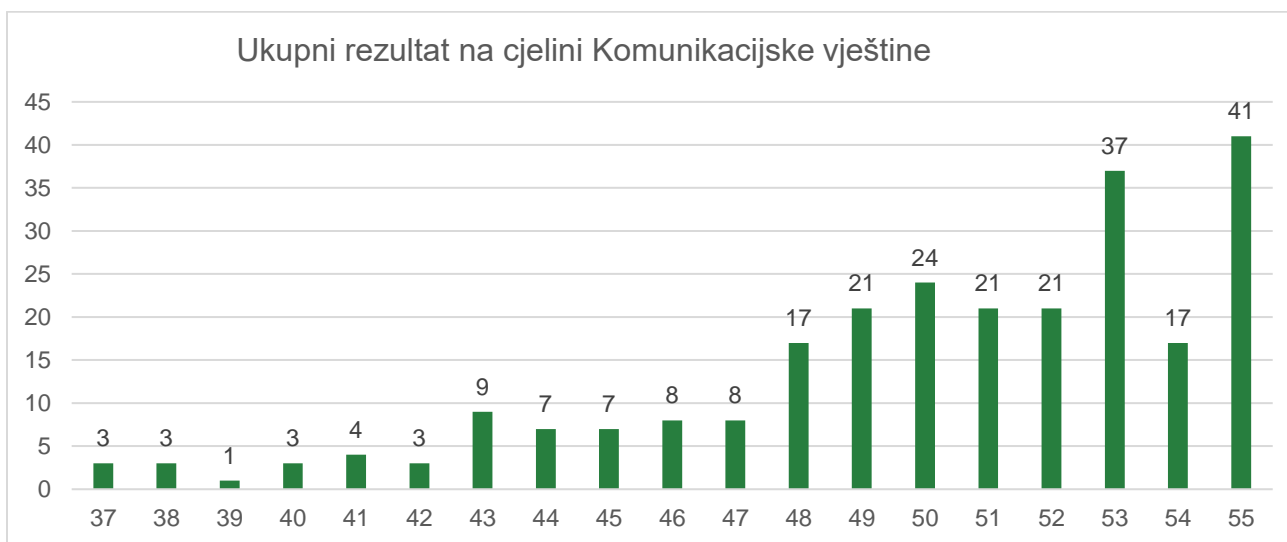
1 C = Centralna vrijednost

2 R = Raspon rezultata

3 Q = Poluinterkvartilno raspršenje

Grafikon 4 prikazuje distribuciju rezultata na varijabli *Ukupni rezultat na cjelini Komunikacijske vještine*. Kolmogorov – Smirnovljev testom utvrđeno je da distribucija statistički značajno odstupa od Gaussove distribucije ($Z=.128, p<.05 (.000)$). Središnja vrijednost na skali iznosi $C=51$, a raspršenje $Q=2.5$. Najniži rezultat iznosi 37 i njega postižu tri ispitanika, a najviši rezultat iznosi 55 i njega postiže 41 ispitanik.

Grafikon 4 Distribucija rezultata na varijabli Ukupni rezultat na cjelini Komunikacijske vještine

Tablica 5 prikazuje deskriptivne pokazatelje tvrdnji na cjelini *Znanja važna za ostvarivanje suradnje*. Edukacijski rehabilitatori pokazuju razumijevanje da se obitelji razlikuju po načinu obiteljskog funkcioniranja te da se roditelji djece s teškoćama susreću s više izazova i stresa. Pozitivnim procjenjuju znanja kako prenijeti informacije o radu s djetetom roditelju. Lošijim procjenjuju znanja u području organizacije različitih oblika rada s roditeljima i kako ih potaknuti na suradnju. Trude se ostvariti suradnju s roditeljima koji su nezainteresirani ili zahtjevni u komunikaciji. Ističu da se roditelj ne mora uvijek slagati s njima i da mogu reći svoja očekivanja.

Tablica 5 Deskriptivni pokazatelji tvrdnji na cjelini Znanja važna za ostvarivanje suradnje

Znanja važna za ostvarivanje suradnje								
Tvrdnja	C ¹	R ²	Q ³	1	2	3	4	5
Razumijem da se obitelji razlikuju po načinima obiteljskog funkcioniranja.	5	2	0	0	0	1 (0.4%)	24 (9.4%)	230 (90.2%)
Razumijem da su obitelji djece s teškoćama suočene s više izazova i s više stresa nego obitelji tipične djece.	5	2	0	0	0	1 (0.4%)	15 (5.9%)	239 (93.7%)
Mogu sagledati problemske situacije iz pozicije roditelja/skrbnika.	5	4	0.5	3 (1.2%)	4 (1.6%)	23 (9%)	90 (35.3%)	135 (52.9%)
Znam sastaviti smjernice za različite oblike rada s roditeljima/skrbnicima (roditeljski sastanak, radionice za roditelje/skrbnike, individualni i grupni rad).	4	3	0.5	0	11 (4.3%)	52 (20.4%)	83 (32.5%)	109 (42.7%)
Znam roditeljima/skrbnicima prenijeti informacije o edukacijsko-rehabilitacijskom radu s djetetom na roditelju/skrbniku jasan i razumljiv način.	5	2	0.5	0	0	9 (3.5%)	72 (28.2%)	174 (68.2%)
Znam kako potaknuti roditelje/skrbnike na suradnju.	4	4	0.5	1 (0.4%)	2 (0.8%)	59 (23.1%)	103 (40.4%)	90 (35.3%)
Roditelji/Skrbnici mogu otvoreno reći svoja očekivanja.	5	2	0	0	0	3 (1.2%)	40 (15.7%)	212 (83.1%)

Roditelji/Skrbnici ne moraju se u svemu slagati sa mnom.	5	4	0	1 (0.4%)	1 (0.4%)	2 (0.8%)	36 (14.1%)	215 (84.3%)
Trudim se ostvariti suradnju s roditeljima/skrbnicima čak i onda kada su nezainteresirani ili vrlo zahtjevni u komunikaciji sa mnom.	5	2	0.5	0	0	11 (4.3%)	101 (39.6%)	143 (56.1%)

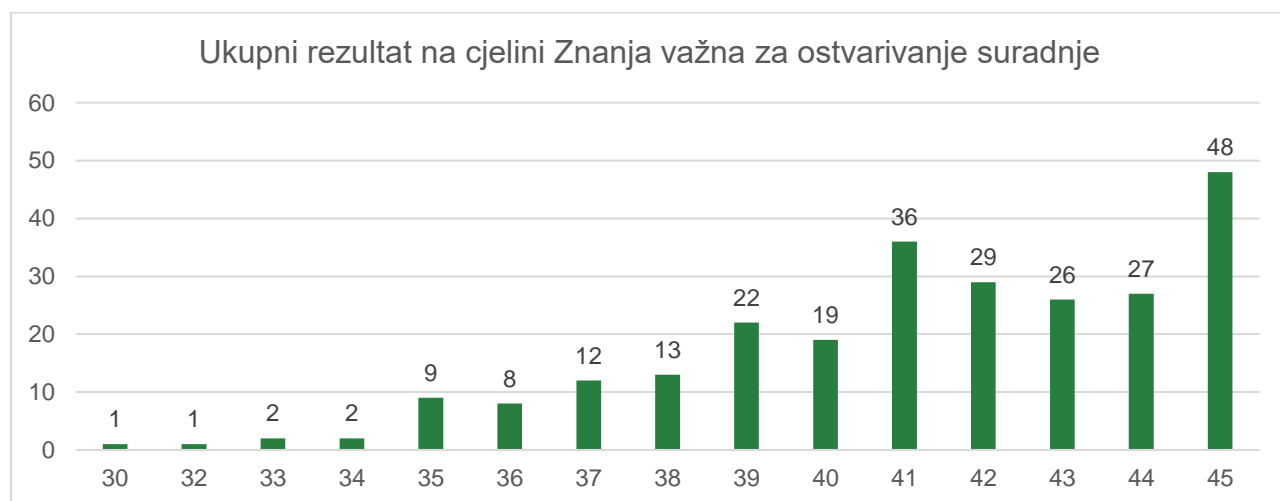
1 C = Centralna vrijednost

2 R = Raspon rezultata

3 Q = Poluinterkvartilno raspršenje

Grafikon 5 prikazuje distribuciju rezultata na varijabli *Ukupni rezultat na cjelini Znanja važna za ostvarivanje suradnje*. Kolmogorov – Smirnovljevim testom utvrđeno je da distribucija statistički značajno odstupa od Gaussove distribucije ($Z=.121$, $p<.05$ (.000)). Središnja vrijednost na skali iznosi $C=42$, a raspršenje $Q=2.5$. Najniži rezultat iznosi 30 i njega postiže jedan ispitanik, a najviši rezultat iznosi 45 i njega postiže 48 ispitanika.

Grafikon 5 Distribucija rezultata na varijabli Ukupni rezultat na cjelini Znanja važna za ostvarivanje suradnje

4.2. Drugo problemsko pitanje: Povezanost između procjene vlastitih kompetencija za suradnju s roditeljima i godina radnog iskustva koje edukacijski rehabilitator ima.

Pri utvrđivanju povezanosti korišten je neparametrijski test - Spearmanov koeficijent korelacije jer varijable *Ukupni rezultat na cjelini Stavovi edukacijskog rehabilitatora prema suradnji s roditeljima/skrbnicima*, *Ukupni rezultat na cjelini Komunikacijske vještine* i *Ukupni rezultat na cjelini Znanja važna za ostvarivanje suradnje* ne zadovoljavaju jedan od uvjeta za primjenu parametrijskih testova, njihove distribucije nisu Gaussove. Statistički značajna korelacija utvrđuje se kada je dobivena značajnost manja od 0.05 ($p < .05$).

Tablica 6 prikazuje Spearmanov koeficijent korelacije kojim se ispitala povezanost između procjene stavova prema suradnji s roditeljima, komunikacijskih vještina i znanja o suradnji i godina radnog iskustva. S obzirom na dobivenu značajnost, utvrđena je statistički značajna **niska pozitivna povezanost** između procjene stavova prema suradnji s roditeljima i godina radnog iskustva ($p < .05(.001)$) te procjene komunikacijskih vještina i godina radnog iskustva ($p < .05(.000)$). Statistički značajna **umjerena pozitivna povezanost** utvrđena je između procjene znanja važnih za ostvarivanje suradnje i godina radnog iskustva ($p < .05(.000)$). Ispitanici s više godina radnog iskustva pokazuju pozitivnije stavove prema suradnji te boljima procjenjuju svoje komunikacijske vještine i znanja o suradnji.

Tablica 6 Korelacija stavova prema suradnji s roditeljima, vještina komunikacije i znanja s godinama radnog iskustva edukacijskih rehabilitatora

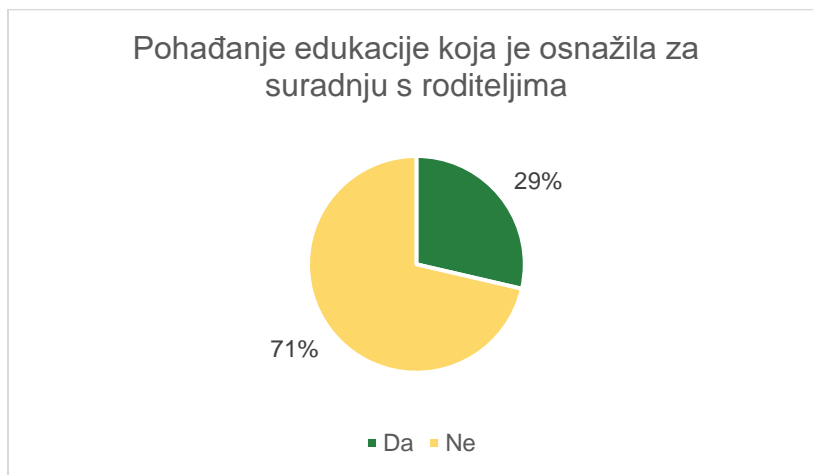
	Stavovi	Komunikacijske vještine	Znanja
Radno iskustvo	.203**	.246**	.336**

** $p < .01$

4.3. Treće problemsko pitanje: Potreba za edukacijama

Slika 3 prikazuje odgovore ispitanika na pitanje *Jeste li pohađali dodatnu edukaciju koja Vas je osnažila za suradnju s roditeljima/skrbnicima?* Odgovorom da odgovorila su 73 ispitanika, a 182 odgovorom ne.

Slika 3 Pohađanje dodatne edukacije

Ispitanici koji su na pitanje odgovorili da, naveli su koje su to bile edukacije. Odgovori su prikazani u Tablici 7:

Tablica 7 Dodatne edukacije

Naziv edukacije	Broj ispitanika
Stručna usavršavanja na temu suradnje s roditeljima (Asertivna komunikacija s roditeljima, Kompetencije edukacijskog rehabilitatora u partnerskim odnosima s obitelji djeteta s teškoćama u razvoju, Pedagoško - savjetodavni rad s roditeljima djece s tur)	10
Rastimo zajedno plus	8
Supervizija	6
Supervizija razvojno-integrativnog oblika	1
Specijalistički studij Rana intervencija na ERF-u	5
Interna edukacija ustanove	4
Savjetodavne vještine	4
Senzorna integracija	4
Gestalt terapija	4
Komunikacijske vještine	4
Rastimo zajedno	3
Realitetna terapija	3
„Stručna podrška u ranoj razvojnoj dobi“, Praktičar u ranoj intervenciji, Edukacijski centar Centra za rehabilitaciju „Mali dom-Zagreb“	3

Psihoterapija	2
Edukacije u Udruzi Magna	2
Marte Meo	2
Edukacija Jasenke Pregrad	2
RUBI – Parent Training	1
Inkluzivna praksa	1
Projekti na Edukacijsko-rehabilitacijskom fakultetu	1
Projekt Kurikul otpornosti	1
Razvojni centar DV Sopot	1
Newborn Behavior Scale	1
Portage Home Visiting Program	1
Program neurolingvističkog programiranja, Terapija igrom, PECS edukacija, Floortime, Medijacija, Praktičar psihodrame, edukacije putem LOOMENA, edukacija PODD, Edukacija RBT (Registrirani bihevioralni tehničar), preventivni program, edukacije Zavoda za javno zdravstvo, Montessori pristup kod djece s teškoćama u razvoju, Procjena i re/habilitacija funkcionalnog vid	1

Tablica 8 prikazuje deskriptivne pokazatelje tvrdnji na cjelini *Potreba za dodatnim edukacijama*. Edukacijski rehabilitatori iskazuju potrebu za edukacijama u različitim područjima: jačanje osobnih snaga, kako roditeljima pružiti podršku i kako kreirati i provoditi različite aktivnosti formalne i neformalne podrške roditeljima/skrbnicima.

Tablica 8 Deskriptivni pokazatelji tvrdnji na cjelini Potreba za dodatnim edukacijama

Potreba za dodatnim edukacijama								
Tvrdnja	C ¹	R ²	Q ³	1	2	3	4	5
Edukacije usmjerene na jačanje mojih osobnih snaga (svijest o sebi, samopouzdanje, komunikacija, asertivnost, prevladavanje otpora u suradnji, rješavanje konfliktnih situacija) osnažile bi me za suradnju s roditeljima/skrbnicima.	5	4	0.5	2 (0.8%)	3 (1.2%)	20 (7.8%)	50 (19.6%)	180 (70.6%)
Edukacije usmjerene na temu kako pružiti roditeljima/skrbnicima podršku (komunikacija, osnaživanje roditelja/skrbnika, razumijevanje izazova roditeljstva/skrbništva djece s	5	4	0	1 (0.4%)	3 (1.2%)	10 (3.9%)	49 (19.2%)	192 (75.3%)

teškoćama) osnažile bi me za buduću suradnju s roditeljima/skrbnicima.								
Edukacije usmjerene na kreiranje i provedbu različitih aktivnosti formalne i neformalne podrške roditeljima/skrbnicima (radionice) osnažile bi me za buduću suradnju s roditeljima/skrbnicima.	5	4	0.5	1 (0.4%)	3 (1.2%)	16 (6.3%)	53 (20.8%)	182 (71.4%)

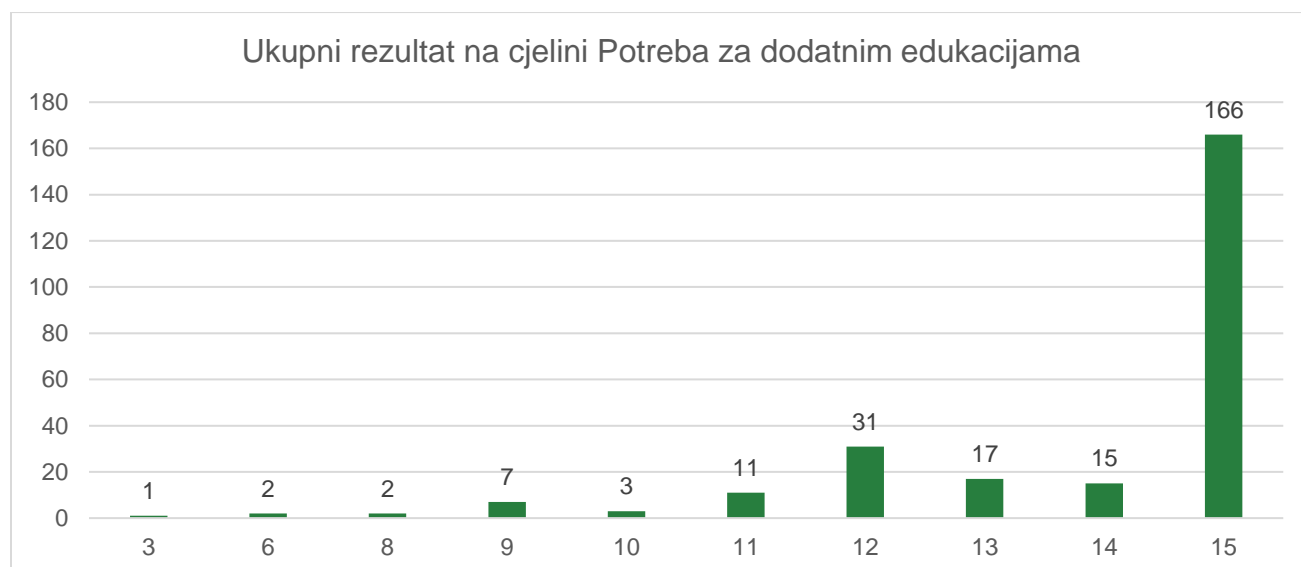
1 C = Centralna vrijednost

2 R = Raspon rezultata

3 Q = Poluinterkvartilno raspršenje

Grafikon 6 prikazuje distribuciju rezultata na varijabli *Ukupni rezultat na cjelini Potreba za dodatnim edukacijama*. Kolmogorov – Smirnovljevim testom utvrđeno je da distribucija statistički značajno odstupa od Gaussove distribucije ($Z=.371$, $p<.05$ (.000)). Središnja vrijednost na skali iznosi $C=15$, a raspršenje $Q=1$. Najniži rezultat iznosi 3 i njega postiže jedan ispitanik, a najviši rezultat iznosi 15 i njega postiže 166 ispitanika.

Grafikon 6 Distribucija rezultata na varijabli Ukupni rezultat na cjelini Potreba za dodatnim edukacijama

5 Rasprava

U području edukacijske rehabilitacije posebno se ističe potreba za suradnjom s roditeljima za čije ostvarivanje edukacijski rehabilitator treba imati razvijene određene kompetencije. Jedno od problemskih pitanja u ovom istraživanju bilo je stjecanje uvida kako edukacijski rehabilitatori procjenjuju vlastite kompetencije za suradnju s roditeljima. Edukacijski rehabilitatori pokazuju pozitivne stavove prema suradnji s roditeljima. Ispitanici ističu da trebaju intenzivno surađivati s roditeljima i da su im važne informacije koje dobivaju od roditelja koje potom koriste u radu s djetetom. Suradnju ostvaruju kako bi doprinijeli razvoju djetetovih sposobnosti i kvaliteti njihovog rada, a s roditeljima surađuju i kako bi pridonijeli njihovom roditeljstvu. Stavovi prema roditeljima i suradnji s njima jedne su od polaznih točaka u donošenju odluke o ostvarivanju iste (Evans, 2013) te utječu na njezinu kvalitetu (Hornby i Lafaele, 2011). Viđenje roditelja kao partnera u procesu planiranja i implementacije programa rada s djetetom te da on, kao najbolji poznavatelj djeteta, pruža iznimno važne informacije u tom procesu, značajno doprinosi uspostavljanju i kvaliteti suradnje, kao i kvaliteti programa za dijete (Roggman i sur., 2016; Cohen i sur., 2020). Edukacijski rehabilitatori ističu da suradnju ostvaruju i kada dijete napreduje prema očekivanjima.

Prema Blue-Banning i suradnicima (2004), davanje povratnih informacija o uspješno postignutim ciljevima i ostvarenom napretku iznimno je važno za roditelja, ali u praksi je znatno rjeđe. Roditelji djece s teškoćama u razvoju puno češće slušaju o djetetovim teškoćama, a pozitivni komentari, koje roditelji također žele čuti, ostaju rjeđe spomenuti. To značajno utječe na roditelja, ali i na njegovo viđenje suradnje koju ostvaruje s edukacijskim rehabilitatorom. To potvrđuje i istraživanje autorica Krampač-Grljušić i suradnica (2021).

Ostvarivanjem suradnje kada dijete napreduje prema očekivanjima roditelj dobiva poruku od edukacijskog rehabilitatora da njegovo dijete nije bilo samo još jedno na listi problema, već da ga on prati i sada kada napreduje prema očekivanjima i da i dalje želi da njegova suradnja s tim roditeljem traje. Iako je vidljiv pozitivan odnos prema suradnji s roditeljima, 12 % do 23 % edukacijskih rehabilitatora navodi kako ponekad od roditelja ne dobivaju važne informacije te ponekad imaju dojam da roditelji ne cijene informacije i podršku koju im daju. Također navode da ciljeve i strategije rada s djetetom ne dogovaraju uvijek zajedno s roditeljem. Kako će roditelj prihvatiti informacije koje mu edukacijski rehabilitator daje o djetetu i koliko će mu one biti značajne, ovisi o brojnim čimbenicima. Ponekad će te informacije roditelj primiti u trenutku kada

je opterećen i nekim drugim brigama pa ga one ometaju u njihovom prihvaćanju i razumijevanju. Ponekad su to informacije koje su suprotne od onih koje roditelj očekuje (Russell, 2003), a utjecaj može ostaviti i način na koji je određena informacija izrečena. Dakle, na doživljaj i vrijednost koju informacije imaju za roditelja utječe više čimbenika, i onih na strani roditelja i onih na strani edukacijskog rehabilitatora. Kada uoči ove prepreke, edukacijski rehabilitator ne smije ih zanemariti jer njihovo nerješavanje može značajno utjecati na kvalitetu i daljnje ostvarivanje suradnje. U cilju njihovog prevladavanja, s obzirom da se one mogu pojaviti zbog čimbenika s njegove strane, potrebno je da propita i svoj pristup prema roditelju.

Rezultati istraživanja pokazali su da edukacijski rehabilitatori pozitivno procjenjuju svoje komunikacijske vještine u području korištenja roditelju razumljivog rječnika i jasnog izražavanja vlastitog mišljenja. Ističu da poštuju roditelja, ali traže da i on poštuje njih. U radu s roditeljima teže postizanju zajedničkog rješenja, a ukoliko dođe do konflikta orijentiraju se na problem, a ne na osobu pri čemu nesporazume nastoje odmah rješavati. Između 17 % i 24 % ispitanika navodi da se teškoće u komunikaciji s roditeljima javljaju kada se njihova mišljenja razlikuju ili kada razgovaraju o problemima. Dobre komunikacijske vještine iznimno su važne u suradnji s roditeljima s obzirom da je komunikacija prepoznata kao ključna komponenta suradničkog odnosa (Blue-Banning i sur., 2004; Sandberg i Ottosson, 2010; Baker i sur., 2016). Istraživanja (Russell, 2003; Hess i sur., 2006; Fish, 2008) su pokazala da su vještine stručnjaka da u roditelju razumljivom obliku prenese informacije iznimno važne za njegovo bolje razumijevanje djetetove teškoće, roditeljeve uloge u poticanju djetetova razvoja i načinima kako mu pružiti potrebnu podršku. Razmijevanje dovodi do osjećaja kompetentnosti i veće spremnosti za preuzimanje uloge i odgovornosti u poticanju djeteta te postavljanja očekivanja od djeteta koja su u skladu s njegovim sposobnostima (Russell, 2003). U suradnji s roditeljima poseban je izazov ostvarivanje komunikacije kada dolazi do razilaženja u mišljenju ili kada se pojavi određeni problem. Autori Cohen i Mosek (2019) navode da je u prevladavanju komunikacijskih izazova ključna asertivnost, vještina koja omogućava da se svoje mišljenje jasno iskaže, a da se pritom ne povrijede prava i dostojanstvo druge osobe. Iskazivanje poštovanja sugovorniku, ali istovremeno traženje da se poštovanje uzvрати, jasno izražavanje vlastitog mišljenja bez ulaženja u sukob, kontroliranje negativnih emocija i usmjerenje prema postizanju zajedničkog dogovora obilježja su asertivnosti koje pokazuju i edukacijski rehabilitatori u ovom istraživanju.

Edukacijski rehabilitatori pokazuju razumijevanje da se obitelji razlikuju po obiteljskom funkcioniranju te da se obitelji djece s teškoćama susreću s više izazova i stresa. Pozitivno su procijenili vlastita znanja kako roditelju prenijeti informacije o radu s djetetom. Znatno lošije procijenili su svoja znanja kako potaknuti roditelje na suradnju i znanja o organizaciji različitih oblika rada s roditeljima. Ističu da roditelji mogu otvoreno reći svoja očekivanja i ne moraju se u svemu slagati s edukacijskim rehabilitatorom. Roditelj od stručnjaka traži savjete i podršku, ali u isto vrijeme želi imati mogućnost iskazati svoje mišljenje i očekivanja. Kada stručnjak pristupa na ovakav način, roditelju pokazuje poštovanje i omogućava da on uistinu ima aktivnu ulogu u suradničkom odnosu što značajno utječe i na zadovoljstvo roditelja (De Geeter i sur., 2002; Lundebjy i Tøssebro, 2008; Balli, 2016). Edukacijski rehabilitatori trude se ostvarivati suradnju s roditeljima koji su nezainteresirani ili zahtjevni u komunikaciji. Poteškoće u ostvarivanju suradnje s roditeljima mogu biti posljedica situacije i okolnosti u kojima se roditelj našao po saznanju da dijete ima teškoću u razvoju, ali i prethodnih negativnih iskustava suradnje sa stručnjacima pa je roditelj oprezniji i manje sklon uspostavljanju nove (Fialka, 2001; McCloskey, 2010). Stoga je iznimno važno da u ovakvim situacijama edukacijski rehabilitator ne odustane odmah od suradnje s roditeljem, već da pokaže svoju zainteresiranost, senzibiliziranost i razumijevanje situacije u kojoj se roditelj nalazi i time kod roditelja potakne spremnost za ulazak u suradnički odnos. Moguće je da je lošija samoprocjena znanja kako potaknuti roditelje na suradnju povezana s dosadašnjim iskustvima suradnje. Kada čovjek procjenjuje svoja znanja najčešće se osvrće na situacije u kojima ih je primjenjivao i razmatra rezultate njihove primjene, koliko je u toj situaciji bio uspješan i prema tome procjenjuje znanje. Edukacijski rehabilitator ne susreće se uvijek s roditeljima koji su spremni odmah surađivati, a s nekim roditeljima možda nikad ni ne ostvari odnos koji bi se mogao smatrati suradničkim. Doživljene poteškoće i neuspjesi u ostvarivanju suradničkog odnosa mogu ostaviti utjecaj na procjenu znanja kako potaknuti roditelje na suradnju. Edukacijski rehabilitatori koji su sudjelovali u ovom istraživanju rade na različitim radnim mjestima u okviru kojih imaju različite mogućnosti za organiziranje različitih oblika rada s roditeljima pa se može postaviti pitanje je li to ostavilo odraz na odgovore u procjeni znanja o različitim oblicima rada s roditeljima.

Drugo problemsko pitanje u ovom istraživanju bilo je usmjereno prema utvrđivanju povezanosti između procjene vlastitih kompetencija za suradnju s roditeljima i godina radnog iskustva. Rezultati istraživanja pokazali su da postoji statistički značajna niska pozitivna povezanost između

procjene stavova prema suradnji s roditeljima te procjene komunikacijskih vještina i godina radnog iskustva, dok je između procjene znanja važnih za suradnju s roditeljima i godina radnog iskustva utvrđena statistički značajna umjerena pozitivna povezanost. Ispitanici s više godina radnog iskustva svoje kompetencije za suradnju s roditeljima procjenjivali su boljima, čime se potvrđuje postavljena hipoteza. U okviru ovog istraživanja kompetencije su razmatrane kao skup stavova, vještina i znanja. Međutim, kompetencije ne čini samo to. Autori Guerrero i De los Rios (2012) navode upravo iskustvo kao jedan od elemenata kompetencije. Radno iskustvo pokazalo se iznimno važnim u razvoju kompetencija i razumijevanju teorijskog znanja koje se stječe tijekom obrazovanja (Paloniemi, 2006), pa tako i u razvoju kompetencija za suradnju s roditeljima (Evans, 2013). Kako stječe iskustvo u određenom području, pojedinac se postupno osjeća sve kompetentnijim, pa tako i profesionalac u svojoj struci. Upravo je iskustvo ono što nedostaje edukacijskim rehabilitatorima koji su tek započeli rad u praksi ili imaju manje godina radnog iskustva. Mladi stručnjak u praksu ulazi ponajprije s teorijskim znanjima budući da je obrazovanje usmjereno ponajprije na stjecanje te vrste znanja u području suradnje s roditeljima. Rijetke su prilike za ostvarivanje direktnog rada s roditeljima tijekom kojeg bi se stečena znanja praktično primjenjivala i steklo iskustvo. Teorijska znanja daju tek okvirne smjernice kako djelovati u nekim situacijama, ali je nemoguće njima obuhvatiti sve. U istraživanju autora Unala i Unala (2014) studenti koji se obrazuju za učitelje navode da im je u području kako uključiti roditelje i raditi s njima iznimno značajno iskustvo ulaska u učionicu i ostvarivanje direktnog susreta i rada s roditeljima kroz ostvarivanje komunikacije s roditeljima te promatranje i sudjelovanje na roditeljskim sastancima. Stvarne situacije pod utjecajem su različitih čimbenika pa se od stručnjaka osim teorijskih znanja očekuju fleksibilnost, domišljatost i kreativnost, a to se stječe s godinama iskustva. Iskustvo donosi poseban set znanja i vještina koji doprinosi kompetentnosti pojedinca. Pojedina znanja koja čine kompetenciju za suradnju s roditeljima kao što su kako potaknuti roditelja na suradnju te organizacija različitih oblika rada s roditeljima razvijaju se ponajprije kroz iskustva u praksi i direktan susret s roditeljem.

Posljednje problemsko pitanje kojim se bavilo ovo istraživanje bila je potreba edukacijskih rehabilitatora za edukacijama koje će ih osnažiti u daljnjoj suradnji s roditeljima. Za istaknuti je da je 71 % ispitanika naveo da nisu pohađali dodatne edukacije koje su im bile značajne za suradnju s roditeljima. Edukacijski rehabilitatori pokazuju potrebu za edukacijama usmjerenim na jačanje njihovih vlastitih snaga. Također pokazuju potrebu i za edukacijama koje će ih osnažiti u

pružanju podrške roditeljima te kreiranju i provedbi različitih aktivnosti formalne i neformalne podrške. Kada se sagleda procjena kompetencija za suradnju s roditeljima, uočava se da su edukacijski rehabilitatori najlošije procijenili one u području organizacije različitih oblika rada s roditeljima i kako ih potaknuti na suradnju pa ne iznenađuje da gotovo svi ispitanici iskazuju potrebu za edukacijama u tim područjima. Postavljena hipoteza za ovo problemsko pitanje se potvrđuje.

6 Zaključak

Suradnja edukacijskog rehabilitatora i roditelja po mnogočemu je specifična. Edukacijski rehabilitator s roditeljem se susreće u trenutku kada je roditelj posebno ranjiv i kada se njegov život mijenja iz temelja. Roditelj, preplavljen različitim emocijama, brigama i s mnoštvom neodgovorenih pitanja, u edukacijskom rehabilitatoru treba pronaći osobu koja će mu pružiti pomoć i podršku u prevladavanju brojnih izazova u roditeljstvu djeteta s teškoćama u razvoju. Suradnja s roditeljima zahtijeva da edukacijski rehabilitator posjeduje određene kompetencije. Cilj ovog rada bio je dobiti uvid kako edukacijski rehabilitatori procjenjuju svoje kompetencije za suradnju s roditeljima. S obzirom na dobivene rezultate istraživanja, može se uočiti da edukacijski rehabilitatori pozitivno procjenjuju svoje kompetencije, a utvrđena je i povezanost između procjene kompetencija i godina radnog iskustva. Međutim, odgovori ispitanika ne daju samo uvid u njihovu procjenu vlastitih kompetencija, već odražavaju i izazove s kojima se edukacijski rehabilitator susreće u radu s roditeljima. Prepoznati izazovi usmjereni su na temu kako potaknuti roditelja na suradnju i komunikaciju s roditeljima kada nastupi određeni problem i kada dođe do razilaženja u mišljenju. Kod ispitanika je prepoznata i potreba za dodatnim edukacijama koje će ih osnažiti za suradnju s roditeljima.

Svaki stručnjak neprestano treba propitivati vlastite kompetencije i težiti njihovom unapređenju. S obzirom na prepoznatu specifičnost suradnje s roditeljima djece s teškoćama u razvoju, s posebnim naglaskom na doprinos koji ona ima za dijete, roditelja i edukacijskog rehabilitatora, ali i na izazove koje donosi, nameće se nekoliko potreba. Prva potreba odnosi se na potrebu za daljnjim istraživanjem ovog područja. Druga potreba odnosi se na potrebu za organizacijom novih edukacija koje će biti usmjerene na osnaživanje edukacijskog rehabilitatora u području suradnje s roditeljem.

7 Literatura

1. Adams, G.R., Ryan, B.A. (2005). The family-school relationships model: Parental influences on school success. U: M. Kane (ur.): *Contemporary issues in parenting* (str. 1-51). New York: Nova Publishing.
2. Ajduković, M. (2012). Vještine interpersonalne komunikacije. U: A. Žižak, V. Vizek Vidović i M. Ajduković (ur.): *Interpersonalna komunikacija u profesionalnom kontekstu* (str 93-146). Zagreb: Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
3. Akister, J., Johnson, K. (2004). The Parenting Task: Parents' concerns and where they would seek help. *Journal of Family Social Work*, 8(2), 53-64.
4. Ammon, M.S. (1999). Introduction: Many hands, multiple voices. U: M. S. Ammon (ur.): *Joining Hands: Preparing Teachers To Make Meaningful Home-School Connections* (str. 1-15). Sacramento, CA: California Department of Education.
5. Baker, T.L., Wise, J., Kelley, G., Skiba, R.J. (2016). Identifying Barriers: Creating Solutions to Improve Family Engagement. *School Community Journal*, 26(2), 161-184.
6. Balli, D. (2016). Importance of Parental Involvement to Meet the Special Needs of their Children with Disabilities in Regular Schools. *Academic Journal of Interdisciplinary Studies*, 5(1), 147-152.
7. Belošević, S. (2008). Roditelji–partneri: iskustva iz prakse. U: V. Đurek (ur.): *Identitet struke: Zbornik radova 7. kongresa s međunarodnim sudjelovanjem* (str.23-28). Varaždin: Savez defektologa Hrvatske.
8. Blue-Banning, M., Summers, J.A., Frankland, H.C., Nelson, L.L., Beegle, G. (2004). Dimensions of Family and Professional Partnerships: Constructive Guidelines for Collaboration. *Exceptional Children*, 70(2), 167-184.
9. Brajša-Žganec, A., Slaviček M. (2014). Obitelj i škola: utjecaj obiteljskog sustava na funkcioniranje djeteta u školi. U: A. Brajša-Žganec, J. Lopižić i Z. Penezić (ur.): *Psihološki aspekti suvremene obitelji, braka i partnerstva* (str. 149-173). Zagreb: Naklada Slap i Hrvatsko psihološko društvo.
10. Bronfenbrenner, U. (1994). Ecological Models of Human Development. U: T. Husen i T.N. Postlethwaite (ur.): *The International Encyclopedia of Education, 2nd Edition* (str. 1642-1647). Oxford: Elsevier.

11. Chai, Z., Lieberman-Betz, R. (2016). Strategies for Helping Parents of Young Children Address Challenging Behaviors in the Home. *Teaching Exceptional Children*, 48(4), 186-194.
12. Cohen, A., Mosek, A. (2019). "Power together": Professionals and parents of children with disabilities creating productive partnerships. *Child & Family Social Work*, 1-9.
13. Cohen, F., Trauernicht, M., Francot, R., Broekhuizen, M., Anders, Y. (2020). Professional competencies of practitioners in family and parenting support programmes: A German and Dutch case study. *Children and Youth Services Review*, 1-59.
14. Davies, S., Hall, D. (2005). "Contact A Family": professionals and parents in partnership. *Archives of Disease in Childhood*, 90(10), 1053–1057.
15. De Geeter, K.I., Poppes, P., Vlaskamp, C. (2002). Parents as experts: the position of parents of children with profound multiple disabilities. *Child: Care, Health and Development*, 28(6), 443-453.
16. Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet (2021): Studiji. Diplomski studij Edukacijska rehabilitacija. Kompetencije. Posjećeno: 24. 2. 2021. na mrežnoj stranici Edukacijsko-rehabilitacijskog fakulteta: <http://www.erf.unizg.hr/hr/studiji/diplomski-edukacijska-rehabilitacija>
17. El Asame, M., Wakrim, M. (2018). Towards a competency model: A review of the literature and the competency standards. *Education and Information Technologies*, 23(1), 225-236.
18. Ertmer, P.A. (2005). Teacher Pedagogical Beliefs: The Final Frontier in Our Quest for Technology Integration?. *Educational Technology Research and Development*, 53(4), 25-39.
19. Evans, M.P. (2013). Educating preservice teachers for family, school, and community engagement. *Teaching Education*, 24(2), 123-133.
20. Fajdetić, M., Šnidarić, N. (2014). Kompetencije stručnog suradnika pedagoga u suvremenoj pedagoškoj praksi. *Napredak*, 155(3), 237 – 260.
21. Fialka, J. (2001). The Dance of Partnership: Why Do My Feet Hurt?. *Young Exceptional Children*, 4(2), 21-27.

22. Fish, W.W. (2008). The IEP Meeting: Perceptions of Parents of Students Who Receive Special Education Services. *Preventing School Failure: Alternative Education for Children and Youth*, 53(1), 8-14.
23. Fylling, I., Sandvin, J.T. (1999). The role of parents in special education: the notion of partnership revised. *European Journal of Special Needs Education*, 14(2), 144-157.
24. Galpin, J., Barratt, P., Ashcroft, E., Greathead, S., Kenny, L., Pellicano, E. (2018). 'The dots just don't join up': Understanding the support needs of families of children on the autism spectrum. *Autism*, 22(5), 571-584.
25. Gothwal, V.K., Bharani, S., Reddy, S.P. (2015). Measuring Coping in Parents of Children with Disabilities: A Rasch Model Approach. *PLoS ONE*, 10(3), 1-17.
26. Grgić, A. (2018). *Procjena profesionalnih kompetencija, obima i organizacije poslova edukacijskih rehabilitatora stručnih suradnika u redovnim osnovnim školama. (Diplomski rad)*. Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb.
27. Guerrero, D., De los Ríos, I. (2012). Professional competences: a classification of international models. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 46, 1290-1296.
28. Gürsoy, F., Aydoğdu, F., Aysu, B. (2020). Children with Special Needs and Family Education. U: H. Bekir, V. Bayraktar i S.N. Karaçelik (ur.): *Development and Education Studies* (str. 75-96). Istanbul: Hiperlink Education Communication Publishing Industry and Trade Limited Company.
29. Haley, M., Hammond, H., Ingalls, L., Marín, M.R. (2013). Parental reactions to the special education individual education program process: Looking through the lens of grief. *Improving Schools*, 16(3), 232-243.
30. Haugstvedt, K.T.S., Graff-Iversen, S., Bukholm, I.R.K., Haugli, L., Hallberg, U. (2012). Processes of enhanced self-understanding during a counselling programme for parents of children with disabilities. *Scandinavian Journal of Caring Sciences*, 27(1), 108-116.
31. Hess, R.S., Molina, A.M., Kozleski, E.B. (2006). Until somebody hears me: parent voice and advocacy in special educational decision making. *British Journal of Special Education*, 33(3), 148-157.
32. Hoover-Dempsey, K.V., Walker, J.M.T., Sandler, H.M., Whetsel, D., Green, C.L., Wilkins, A.S., Closson, K. (2005). Why Do Parents Become Involved? Research Findings and Implications. *The Elementary School Journal*, 106(2), 105-130.

33. Hornby, G., Lafaele, R. (2011). Barriers to parental involvement in education: an explanatory model. *Educational Review*, 63(1), 37-52.
34. Hsiao, Y.J., Higgins, K., Pierce, T., Schaefer Whitby, P.J., Tandy, R.D. (2017). Parental stress, family quality of life, and family-teacher partnerships: Families of children with autism spectrum disorder. *Research in Developmental Disabilities*, 70, 152–162.
35. Ālik, S.S., Er, R.K. (2019). Evaluating Parent Participation in Individualized Education Programs by Opinions of Parents and Teachers. *Journal of Education and Training Studies*, 7(2), 76-83.
36. Jurčević Lozančić, A., Basta, S., Šerbetar, I. (2019). Suradnjom i partnerstvom rastemo zajedno. U: A. Višnjić Jevtić (ur.): *Zajedno rastemo – kompetencije djeteta za cjeloživotno učenje* (str. 70-75). Zagreb, Čakovec: Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu i Dječji vrtić „Cvrčak“ Čakovec.
37. Kayama, M., Haight, W. (2014). Disability and Stigma: How Japanese Educators Help Parents Accept Their Children’s Differences. *Social Work*, 59(1), 24-33.
38. Kraljević, R. (2011). Neki indikatori promjena nakon podrške roditeljima djece s posebnim potrebama primjenom Integrativnog Gestalt pristupa. *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja*, 47(1), 41-48.
39. Krampač-Grljušić, A., Žic Ralić, A., Akšamović, D. (2021). Cooperation in Inclusive Education from the Perspective of Parents of Students with Autism Spectrum Disorder – Case Study. U: V. Mlinarević, M. Brust Nemet i J. Husanović Pehar (ur.): *Intercultural Education – Obrazovanje za interkulturalizam* (str. 226-242). Osijek, Vinkovci: Faculty of Education, Josip Juraj Strossmayer University of Osijek and Croatian Academy of Sciences and Arts, the Center for Scientific Work in Vinkovci.
40. Kudek Mirošević, J., Granić, M. (2014). *Uloga edukacijskog rehabilitatora – stručnog suradnika u inkluzivnoj školi*. Zagreb: Alfa.
41. LaBarbera, R. (2017). A Comparison of Teacher and Caregiver Perspectives of Collaboration in the Education of Students with Autism Spectrum Disorders. *Teacher Education Quarterly*, 44(3), 35-56.
42. Lundeby, H., Tøssebro, J. (2008). Exploring the Experiences of “Not Being Listened To” from the Perspective of Parents with Disabled Children. *Scandinavian Journal of Disability Research*, 10(4), 258-274.

43. Ljubešić, M. (2014). Support to parents of children with disabilities. U: B. Starc (ur.): *Parenting in the Best Interests of the Child and Support to Parents of the Youngest Children with Disabilities* (str. 16-25). Zagreb: UNICEF.
44. Matijaš, T., Bulić, D., Kralj, T. (2019). Timski pristup u ranoj intervenciji u djetinjstvu. *Medicina Fluminensis*, 55(1), 16-23.
45. McCloskey, E. (2010). What do I know? Parental positioning in special education. *International Journal of Special Education*, 25(1), 162-170.
46. Milić Babić, M. (2012). Obiteljska kohezivnost u obiteljima djece s teškoćama u razvoju. *Nova prisutnost*, 10(2), 207-224.
47. Milić Babić, M., Franc, I., Leutar, Z. (2013). Iskustva s ranom intervencijom roditelja djece s teškoćama u razvoju. *Ljetopis socijalnog rada*, 20(3), 453-480.
48. Milošak, N. (2008). Uloga defektologa – učitelja u školi s posebnim programom. U: V. Đurek (ur.): *Identitet struke: Zbornik radova 7. kongresa s međunarodnim sudjelovanjem* (str. 95-100). Varaždin: Savez defektologa Hrvatske.
49. Moore, T.G. (2012). *Rethinking early childhood intervention services: Implications for policy and practice*. Melbourne: Murdoch Children's Research Institute.
50. National Parent Technical Assistance Center (2008). *Fostering Parent and Professional Collaboration*. Minneapolis MN: PACER Center.
51. Paloniemi, S. (2006). Experience, competence and workplace learning. *Journal of Workplace Learning*, 18(7-8), 439-450.
52. Perry, A. (2004). A Model of Stress in Families of Children with Developmental Disabilities: Clinical and Research Applications. *Journal on Developmental Disabilities*, 11(1), 1-16.
53. Pighini, M.J., Goelman, H., Buchanan, M., Schonert-Reichl, K., Brynelsen, D. (2014). Learning from parents' stories about what works in early intervention. *International Journal of Psychology*, 49(4), 263–270.
54. Radovanović, S. (2004): Intervencije rane životne dobi kod djece s oštećenjima vida i dodatnim poteškoćama u razvoju. U: V. Đurek (ur.): *Dobra edukacijsko-rehabilitacijska praksa za 21. stoljeće: Zbornik radova 5. međunarodnog seminara* (str. 315-324). Trakošćan: Savez defektologa Hrvatske.

55. Roggman, L.A., Peterson, C.A., Chazan-Cohen, R., Ispa, J., Decker, K.B., Hughes-Belding, K., Cook, G.A., Vallotton, C.D. (2016). Preparing home visitors to partner with families of infants and toddlers. *Journal of Early Childhood Teacher Education*, 37(4), 301-313.
56. Rouse, E. (2012). Partnerships in Early Childhood Education and Care: Empowering parents or empowering practitioners. *Global Studies of Childhood*, 2(1), 14-25.
57. Russell, F. (2003). The expectations of parents of disabled children. *British Journal of Special Education*, 30(3), 144-149.
58. Samson, D., Fytros, D. (2008). Competence Models in Technology-Enhanced Competence-Based Learning. U: H.H. Adelsberger, Kinshuk, Pawlowski J.M. i D.G. Sampson (ur.): *Handbook on Information Technologies for Education and Training-International Handbooks on Information Systems* (str. 155-177). Berlin, Heidelberg: Springer.
59. Sandberg, A., Ottosson, L. (2010). Pre-school teachers', other professionals', and parental concerns on cooperation in pre-school – all around children in need of special support: the Swedish perspective. *International Journal of Inclusive Education*, 14(8), 741-754.
60. Sheehey, P.H., Sheehey, P.E. (2007). Elements for Successful Parent-Professional Collaboration: The Fundamental Things Apply As Time Goes By. *Teaching Exceptional Children Plus*, 4(2), 1-12.
61. Souto-Manning, M., Swick, K.J. (2006). Teachers' Beliefs about Parent and Family Involvement: Rethinking our Family Involvement Paradigm. *Early Childhood Education Journal*, 34(2), 187-193.
62. Stoner, J.B., Jones Bock, S., Thompson, J.R., Angell, M.E., Heyl, B.S., Crowley, E.P. (2005). Welcome to Our World: Parent Perceptions of Interactions Between Parents of Young Children with ASD and Education Professionals. *Focus on Autism and Other Developmental Disabilities*, 20(1), 39-51.
63. Unal, Z., Unal, A. (2014). Perspectives of Preservice and In-Service Teachers on Their Preparation to Work with Parents in Elementary Classrooms. *The Educational Forum*, 78(2), 112-126.
64. Validžić Požgaj, A. (2018). *Rana intervencija usmjerena na obitelj. (Završni specijalistički rad)*. Edukacijsko rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb.

65. Višnjić Jevtić, A. (2018). *Odgojiteljska samoprocjena kompetencije za suradnju s roditeljima. (Doktorski rad)*. Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb.
66. Vrkić Dimić, J., Zuckerman, Z., Blaži Pestić, M. (2017). Pojedini aspekti uključenosti roditelja u školovanje učenika sa specifičnim teškoćama u učenju i učenika bez teškoća. *Napredak*, 158(1-2), 49-68.

Prilog:

Upitnik o suradnji edukacijskog rehabilitatora s roditeljima/skrbnicima djece/mladih s teškoćama u razvoju

(Kovač i Žic Ralić, 2021)

I. dio

Spol: M   Ž

Dob: _____

Godine radnog iskustva: _____

Edukacijsko-rehabilitacijsku djelatnost obavljam u:

- a. urbanom središtu
- b. ruralnom području

Moje radno mjesto je:

- a. edukacijski rehabilitator u ranoj intervenciji
- b. edukacijski rehabilitator u posebnoj skupini
- c. edukacijski rehabilitator - stručni suradnik u vrtiću
- d. edukacijski rehabilitator - stručni suradnik u školi
- e. edukacijski rehabilitator – učitelj rehabilitator
- f. edukacijski rehabilitator u zdravstvu
- g. edukacijski rehabilitator u privatnoj praksi
- h. drugo: _____

Broj djece s teškoćama u razvoju s kojima radim: _____

Radim na realizaciji programa:

- a. Patronaža
- b. Rana intervencija
- c. Program psihosocijalne pomoći
- d. Program rada za djecu s teškoćama u odgojno-obrazovnoj skupini s redovitim programom u dječjem vrtiću
- e. Program rada za djecu s teškoćama u odgojno-obrazovnoj skupini s posebnim programom u dječjem vrtiću
- f. Program rada za djecu s teškoćama u posebnoj ustanovi (dječji vrtići osnovani za rad s djecom s teškoćama, odgojno-obrazovne ustanove, ustanove socijalne skrbi, zdravstvene ustanove)
- g. Redoviti program uz individualizirane postupke
- h. Redoviti program uz prilagodbu sadržaja i individualizirane postupke
- i. Posebni program uz individualizirane postupke (dijelom u redovitom, dijelom u posebnom razrednom odjelu)
- j. Posebni program uz individualizirane postupke (posebni razredni odjel)
- k. Posebni programi za stjecanje kompetencija u aktivnostima svakodnevnoga života i rada uz individualizirane postupke
- l. Program edukacijsko-rehabilitacijskih postupaka
- m. Program produženoga stručnog postupka
- n. Rehabilitacijski program
- o. drugo: _____

Jeste li pohađali dodatnu edukaciju koja Vas je osnažila za suradnju s roditeljima/skrbnicima?

DA   NE

Ukoliko je Vaš odgovor DA, navedite o kojoj se edukaciji radi.

Molimo Vas da procijenite stupanj slaganja s navedenim tvrdnjama, pri čemu je:

1 = uopće se ne slažem

2 = uglavnom se ne slažem

3 = niti se slažem niti se ne slažem

4 = uglavnom se slažem

5 = u potpunosti se slažem

Tvrdnja	Uopće se ne slažem	Uglavnom se ne slažem	Niti se slažem niti se ne slažem	Uglavnom se slažem	U potpunosti se slažem
Smatram da edukacijski rehabilitator treba intenzivno surađivati s roditeljima/skrbnicima.	1	2	3	4	5
Surađujem s roditeljima/skrbnicima kako bih pridonio/pridonijela razvoju djetetovih sposobnosti.	1	2	3	4	5
Angažiram se u suradnji s roditeljima/skrbnicima i onda kada dijete s teškoćama s kojim napreduje prema očekivanjima.	1	2	3	4	5
Surađujem s roditeljima/skrbnicima kako bih pridonio/pridonijela njihovu roditeljstvu/skrbništvu.	1	2	3	4	5
Suradnja s roditeljima/skrbnicima doprinosi boljoj kvaliteti moga rada s djetetom.	1	2	3	4	5
Roditelji/Skrbnici cijene informacije koje im dajem vezano uz dijete.	1	2	3	4	5
Roditeljima/Skrbnicima je važna podrška koju dobivaju od mene.	1	2	3	4	5
Roditelji/Skrbnici mi daju važne informacije vezane uz dijete koje koristim u svom radu.	1	2	3	4	5
S roditeljima/skrbnicima dogovaram ciljeve i strategije kojima ćemo zajedno unaprijediti funkcioniranje djeteta.	1	2	3	4	5

Suradnja s roditeljima/skrbnicima sastavni je dio poslova koje obavljam vezano uz moje radno mjesto.	1	2	3	4	5
Suradnja s roditeljima/skrbnicima posebno se intenzivira kada se pojavi neki problem.	1	2	3	4	5
U mom ukupnom radnom opterećenju, predviđeno je dovoljno vremena za suradnju sa svim roditeljima/skrbnicima djece s teškoćama koja su u mojoj nadležnosti.	1	2	3	4	5
Svoj rad organiziram na način da imam dovoljno vremena za suradnju s roditeljima/skrbnicima.	1	2	3	4	5
Suradnja s roditeljima/skrbnicima pretežno se ostvaruje na moju inicijativu.	1	2	3	4	5
Roditelji/Skrbnici iniciraju komunikaciju sa mnom.	1	2	3	4	5
Informacije o djetetu i provedbi programa dajem kroz individualni rad s roditeljima/skrbnicima.	1	2	3	4	5
Najmanje jednom tromjesečno zajedno s roditeljem/skrbnikom razmatram napredak djeteta i potrebu za izmjenom u prethodno dogovorenim aktivnostima.	1	2	3	4	5
Prema potrebama djece s teškoćama u razvoju za koje sam zadužen/a i potrebama njihovih roditelja/skrbnika, kreiram i provodim radionice s roditeljima/skrbnicima djece s teškoćama.	1	2	3	4	5
Smatram da je postojeća učestalost mog individualnog i grupnog rada s roditeljima/skrbnicima djece s teškoćama dostatna.	1	2	3	4	5
Individualni rad s roditeljima/skrbnicima organiziram u vrijeme koje odgovara roditeljima/skrbnicima.	1	2	3	4	5
Roditelje/Skrbnike informiram o terminima kada mi se mogu obratiti za razmjenu informacija, iskazivanje potreba ili dogovor za neku specifičnu zajedničku aktivnost.	1	2	3	4	5

U komunikaciji s roditeljima/skrbnicima koristim rječnik koji im je razumljiv.	1	2	3	4	5
S lakoćom komuniciram s roditeljima/skrbnicima i onda kada razgovaramo o problemima.	1	2	3	4	5
S lakoćom komuniciram s roditeljima/skrbnicima i onda kada se njihovo mišljenje razlikuje od mogega.	1	2	3	4	5
U slučaju nesporazuma s roditeljima/skrbnicima, trudim se odmah ga riješiti mirnim tonom i dodatnim pojašnjenjima.	1	2	3	4	5
Premda se ne slažem s roditeljima/skrbnicima, neću ih prekidati tijekom razgovora.	1	2	3	4	5
Poštujem roditelja/skrbnika i tražim da i on poštuje mene.	1	2	3	4	5
Prilikom razgovora s roditeljima/skrbnicima jasno izražavam svoje mišljenje i pritom ne kritiziram roditelje/skrbnike.	1	2	3	4	5
Mogu izraziti svoje neslaganje s nečijim mišljenjem ne ulazeći u sukobe.	1	2	3	4	5
Znam kontrolirati svoje negativne osjećaje.	1	2	3	4	5
Važno mi je da postignemo zajedničko rješenje, a ne da moje uvijek pobijedi.	1	2	3	4	5
U konfliktnoj situaciji, orijentiram se na problem, a ne na osobu.	1	2	3	4	5
Razumijem da se obitelji razlikuju po načinima obiteljskog funkcioniranja.	1	2	3	4	5
Razumijem da su obitelji djece s teškoćama suočene s više izazova i s više stresa nego obitelji tipične djece.	1	2	3	4	5
Mogu sagledati problemske situacije iz pozicije roditelja/skrbnika.	1	2	3	4	5
Znam sastaviti smjernice za različite oblike rada s roditeljima/skrbnicima (roditeljski sastanak, radionice za roditelje/skrbnike, individualni i grupni rad).	1	2	3	4	5

Znam roditeljima/skrbnicima prenijeti informacije o edukacijsko-rehabilitacijskom radu s djetetom na roditelju/skrbniku jasan i razumljiv način.	1	2	3	4	5
Znam kako potaknuti roditelje/skrbnike na suradnju.	1	2	3	4	5
Roditelji/Skrbnici mogu otvoreno reći svoja očekivanja.	1	2	3	4	5
Roditelji/Skrbnici ne moraju se u svemu slagati sa mnom.	1	2	3	4	5
Trudim se ostvariti suradnju s roditeljima/skrbnicima čak i onda kada su nezainteresirani ili vrlo zahtjevni u komunikaciji sa mnom.	1	2	3	4	5
Informiram roditelje/skrbnike o edukacijsko-rehabilitacijskom radu s djetetom i njegovom napretku.	1	2	3	4	5
Potičem roditelje/skrbnike na suradnju u prevladavanju teškoća na koje nailazim u radu s djetetom.	1	2	3	4	5
Suradujem s roditeljima/skrbnicima u vezi poteškoća s kojima se roditelji/skrbnici susreću kod kuće, u odgoju djeteta, razumijevanju potreba djeteta, funkcioniranju djeteta u obitelji i sl.	1	2	3	4	5
Suradujem s roditeljima/skrbnicima i pružam im stručnu podršku u prevladavanju različitih izazova u roditeljstvu/skrbništvu djeteta s teškoćama u razvoju (npr. slobodno vrijeme roditelja/skrbnika, braća i sestre djeteta s teškoćama, funkcioniranje obitelji i sl.).	1	2	3	4	5
Suradujem s roditeljima/skrbnicima u izradi planova i programa podrške za njihovo dijete.	1	2	3	4	5
Suradujem s roditeljima/skrbnicima u provedbi individualiziranih planova i programa podrške i primjeni edukacijsko-rehabilitacijskih programa i intervencija.	1	2	3	4	5

Zadovoljan/a sam suradnjom koju ostvarujem s roditeljima/skrbnicima.	1	2	3	4	5
Suradnja koju ostvarujem s roditeljima/skrbnicima temelji se na međusobnom uvažavanju i povjerenju.	1	2	3	4	5
Roditelji/Skrbnici se odazivaju na moje pozive na razgovor, radionice i druge aktivnosti.	1	2	3	4	5
Roditelji/Skrbnici me pravodobno informiraju o svim važnim informacijama o djetetu.	1	2	3	4	5
Suradnja rezultira zajedničkim dogovorom i rješenjem.	1	2	3	4	5
Roditelji/Skrbnici slijede moje upute koje sam im dao/la, a važne su za napredak djeteta.	1	2	3	4	5
Roditelji/Skrbnici prihvaćaju moju podršku jer je profesionalno utemeljena.	1	2	3	4	5
Nerealna očekivanja roditelja/skrbnika ne predstavljaju mi opterećenje.	1	2	3	4	5
Edukacije usmjerene na jačanje mojih osobnih snaga (svijest o sebi, samopouzdanje, komunikacija, asertivnost, prevladavanje otpora u suradnji, rješavanje konfliktnih situacija) osnažile bi me za suradnju s roditeljima/skrbnicima.	1	2	3	4	5
Edukacije usmjerene na temu kako pružiti roditeljima/skrbnicima podršku (komunikacija, osnaživanje roditelja/skrbnika, razumijevanje izazova roditeljstva/skrbništva djece s teškoćama) osnažile bi me za buduću suradnju s roditeljima/skrbnicima.	1	2	3	4	5
Edukacije usmjerene na kreiranje i provedbu različitih aktivnosti formalne i neformalne podrške roditeljima/skrbnicima (radionice) osnažile bi me za buduću suradnju s roditeljima/skrbnicima.	1	2	3	4	5